

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja Naantalista vuodelta 1759

Ville Hautakangas

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2023

Musiikin ylempi tutkinto-ohjelma
Musiikkipedagogi ylempi AMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin ylempi tutkinto-ohjelma
Musiikkipedagogi ylempi AMK

HAUTAKANGAS, VILLE:

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja Naantalista vuodelta 1759

Opinnäytetyö 79 sivua, joista liitteitä 11 sivua
Joulukuu 2023

Tutkimuksen kohteena on Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja, joka on Suomen vanhin säilynyt ei-kirkollista kosketinsoitinmusiikkia sisältävä nuottikäsikirjoitus. Kirja on kirjoitettu vuonna 1759 Naantalissa ja sitä säilytetään Turun Sibeliuksen kokoelmassa. Kirja sisältää 15 lyhyttä kosketinsoitinteosta ja vuoden 1701 suomalaista virsikirjaa vastaavan koraalikirjan.

Tutkimuksessa pyritään selvittämään, ovatko nuottikirjan alkuosan kosketinsoitinkappaleet Öhrbomin omia sävellyksiä vai kopioita muista lähteistä. Tutkimuksessa selvitetään Anna Catharina Öhrbomin ja hänen lähipiirinsä elämänvaiheita. Lisäksi pohditaan nuottikirjan pedagogista sisältöä ja sitä, olivatko kappaleet opetusmateriaalia 1700-luvun kosketinsoittajille. Tutkimus käyttää metodinaan dokumenttianalyysiä ja tärkeimpinä lähteinä ovat Eero Nallinmaan sävelmätutkimus Barokkimenuetista masurkkaan sekä valitut nuottijulkaisut Turun Sibeliuksen museon, Kansalliskirjaston ja Tukholman Kuninkaallisen musiikkiakatemiaan kirjaston arkistoista.

Nuottikirja on tyypillinen esimerkki 1700-luvun yläluokkaisen naisen omistamasta kosketinsoitinkirjasta. Tutkimuksessa selviää, että kappaleet ovat todennäköisimmin Anna Catharina Öhrbomin itse tekemiä kosketinsoitinsovituksia sen ajan tunnetuista melodioista. Monen kappaleen melodia löytyy muistakin lähteistä. Nuottikirjan kappaleet etenevät soittoteknisesti helposta vaikeampaan päin. Tästä voidaan päätellä, että kirjalla on ollut myös soitonopiskeluun liittyvä merkitys. Nuottikirjan sisältämä koraalikirja on puolestaan Carl Heleniuksen kirjoittama ja se on kirjoitettu todennäköisesti 1820-luvulla.

Nuottikirjan kosketinsoitinkappaleet puhtaaksikirjoitetaan ja julkaistaan avoimesti verkossa. Julkaisu tarjoaa ensimmäistä kertaa suomalaista 1700-luvun kosketinsoitinmusiikkia kaikkien soitettavaksi.

Asiasanat: nuottikäsikirjoitukset, kosketinsoittimet, esiklassismi, 1700-luku

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Music
Music Pedagogy

HAUTAKANGAS, VILLE:

The Notebook of Anna Catharina Öhrbom

Master's thesis. 79 pages, appendices 11 pages
December 2023

The topic of this thesis was Anna Catharina Öhrbom's notebook, which stands as Finland's oldest keyboard manuscript containing secular music. The notebook, written in 1759 in Naantali, is housed in the collections of the Sibelius Museum in Turku. It comprises 15 short keyboard works and a chorale book similar to the Finnish hymnal book of 1701.

The aim of the thesis was to determine whether the keyboard pieces are Öhrbom's original compositions or copies from other sources. The research delves into the life of Anna Catharina Öhrbom and her close family. Additionally, the thesis discusses the pedagogical context of the manuscript. The chosen research method was document analysis, with the main sources being Eero Nallinmaa's musical study *Barokkimenuetista masurkkaan* and selected manuscripts from the archives of the Turku Sibeliusmuseum, the National Library of Finland, and the Library of the Royal Academy of Music in Stockholm.

Anna Catharina Öhrbom's notebook is a typical example of a keyboard manuscript owned by an upper-class woman in the 18th century. The study reveals that the pieces are likely keyboard arrangements made by Anna Catharina Öhrbom of well-known tunes of the time.

The keyboard pieces will be transcribed and openly published online. This publication offers Finnish keyboard music from the 1700s for the public for the first time.

Key words: music manuscripts, keyboard instruments, galant style, 18th century

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KESKEISET KÄSITTEET JA NUOTTIKIRJAN ESITTELY	9
	2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	9
	2.2 Nuottikirjan esittely	10
3	ANNA CATHARINA ÖHRBOM	12
	3.1 Anna Catharinan vanhemmat ja Suuri Pohjan sota	12
	3.1.1 Paluu Ruotsiin ja Anna Catharinan syntymä	12
	3.2 Muutto Suomen puolelle.....	13
	3.2.1 Taimon tila	14
	3.3 Anna Catharinan kaksi avioliittoa ja pojan syntymä	15
	3.3.1 Pojantytären aviomies Carl Helenius	16
4	MUSIIKILLISESTA ELÄMÄSTÄ SUOMESSA 1700-LUVULLA.....	18
	4.1 Kosketinsoittimet Suomessa 1700-luvulla	18
	4.2 Säätyläisten elämää Suomessa 1700-luvulla.....	19
	4.3 Turun musiikkielämästä 1700-luvulla.....	20
	4.4 Säätyläisnaisten omistamat nuottikirjat Euroopassa 1700-luvulla	22
	4.4.1 Mainintoja naisten omistamista nuottikirjoista	22
	4.4.2 Naisten omistamien nuottikirjojen yhteisiä ominaisuuksia ..	23
5	TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO.....	24
	5.1 Laadullinen tutkimus.....	24
	5.2 Dokumenttianalyysi tutkimusmetodina	24
	5.3 Tutkimusetiikasta.....	25
	5.4 Tutkimukseen valittu aineisto	26
	5.4.1 Tutkimukseen valitut nuottikirjat	27
	5.4.2 Carl Heleniuksen kirje Fredrika de la Myhlelle	28
6	NUOTTIKIRJAN KAPPALEIDEN ANALYSOINTIA	29
	6.4 No. 3 Petzin	31
	6.5 No. 4 Marche	33
	6.6 No. 5 Engelska Klåckan	35
	6.7 No. 6 Petzin	37
	6.8 No. 7 Fuga	39
	6.9 No. 8 Anti melancholie	40
	6.10 No. 9 Menuette.....	41
	6.11 No. 11 Menuette.....	45
	6.12 No. 12 Menuette.....	47
	6.13 No. 15 Marsus.....	49

7	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	51
8	POHDINTA	55
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	69
	Liite 3. Tutkimukseen valitut nuottikirjat ja esimerkkejä nuoteista	70
	Liite 4. Carl Heleniuksen kirje Fredrika de la Myhllelle.	75
	Liite 5. Carl Heleniuksen kirje suomeksi.	78
	Liite 6. Csakan eli keppihuilu.....	79

1 JOHDANTO

Sain keväällä 2020 tiedon sukulaiseltani, historioitsija Juhani Heleniukselta, että suvussamme olisi 1700-luvulla elänyt naispuolinen säveltäjä. ”Eihän Suomessa ollut silloin naissäveltäjiä!”, ajattelin. Vai oliko sittenkin? Pienen etsimisen jälkeen löysin Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjan Turun Sibelius-museosta. Samalla tämä tutkimus sai alkusysäyksensä.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja on Suomen vanhin säilynyt ei-kirkollista kosketinsoitinmusiikkia sisältävä nuottikäsikirjoitus. Se on kirjoitettu Naantalin Taimossa vuonna 1759. Kirjaa säilytetään Turun Sibelius-museon kokoelmissa. Nuottikirja sisältää 15 lyhyttä kosketinsoitinkappaletta: menuetteja, poloneeseja, petzinejä ja marsseja. Tyyllillisesti kappaleet edustavat esiklassismia, jota monesti kutsutaan myös galantiksi tyyliksi. Soitinmusiikin lisäksi nuottikirja sisältää käsin kirjoitetun koraalikirjan, joka noudattaa vuoden 1701 suomalaisen virsikirjan virsien järjestystä.

Tämän nuottikirjan pelasti se, ettei kirja ollut Turussa vuonna 1827, jolloin Turun palossa tuhoutui noin 40 000 nidettä ja yli 80 käsikirjoitusyksikköä sisältävää kokoelmaa (Sarjala 2002, 54). Turun paloa edeltävältä ajalta Suomessa on säilynyt n. 50 soitinmusiikkia sisältävää nuottikirjaa (Nallinmaa 1982, 7).

Suomessa kirjoitettua 1700-luvun kosketinsoitinmusiikkia ei ole aiemmin julkaistu nuottina. Barokkiyhtye Opus X ensemble julkaisi vuonna 2015 Öhrbomin nuottikirjasta viisi kosketinsoitinkappaletta CD-levyllä *Baroque Music from Finland* (Alba records). Vanhojen nuottikäsikirjoitusten äärelle pääseminen vaatii tietyn kirjaston tai arkiston kokoelmien tutkimista. Turun Sibelius-museon kokoelmaintendentin Sanna Linjama-Mannermaan erinomaisella avustuksella sain lisätietoa vanhoista nuottikäsikirjoituksista ja niiden sijainneista. Ratkaiseva tieto oli Eero Nallinmaan tutkimusaineiston löytäminen Kansalliskirjastosta. Nallinmaan aineistossa oli lisäksi hyvin arkistoituja kopioita muutamasta Ruotsissa säilytettävistä nuottikäsikirjoituksesta.

Tämä opinnäytetyö tuo oman pienen lisänsä myös suomalaiseen naistutkimukseen. Kiinnostus musiikin historiassa vaikuttaneiden naisten löytämiseen ja tutkimiseen on lisääntynyt voimakkaasti jo 1990-luvulta lähtien (Moisala & Valkeila 1994, 240). Nyt vuonna 2023, feministinen musiikin tutkimus on vakiinnuttanut paikkansa musiikintutkimuksen osa-alueena. Uusien tutkimusten myötä kuva musiikin historiassa toimineista naisista tarkentuu ja musiikin historiankirjoitus saa monipuolisempia ja moniäänisempiä sävyjä (Välimäki & Koivisto-Kaasik 2023, 14, 28).

Tutkimuksen keskeisinä lähteinä käytetään Eero Nallinmaan sävelmätutkimusta Barokkimenuetista masurkkaan (1982), sekä valittuja nuottijulkaisuja Turun Sibelius-museon, Kansalliskirjaston ja Tukholman Kuninkaallisen musiikkiakatemian kirjaston arkistoista. Henkilöhistorian tarkastelussa lähteinä käytetään Naantalin, Raision ja Laitilan rippikirjoja 1700-luvulta sekä Kaarlo Jäntereen teosta Naantalin historia. Myös Carl Heleniuksen vuonna 1852 lähettämä kirje Fredrika Charlotta de la Myhille on tärkeä dokumentti liittyen nuottikirjan sisältämiin käsialoihin.

Tutkimuksen tavoitteena on saada lisätietoa siitä ovatko kosketinsoitinteokset Öhrbomin omia sävellyksiä vai onko kappaleet merkitty sellaisinaan muistiin toisista lähteistä. Löytyykö samalla yksi Suomen ensimmäisistä säveltäjistä? (Korhonen 2007, 18). Samalla pohditaan nuottikirjan pedagogista sisältöä. Oliko nuottikirja opetusmateriaalia 1700-luvun kosketinsoittajalle? Nuottitutkimuksen lisäksi selvitetään myös Anna Catharina Öhrbomin elämänvaiheita. Opinnäytetyö keskittyy Öhrbomin nuottikirjan kosketinsoitinkappaleiden tutkimiseen. Koraalikirjaosuutta tutkitaan ainoastaan nuottikirjan käsialojen tunnistamisen apuna.

Opinnäytetyön oheistyönä nuottikirjan kosketinsoitinkappaleet julkaistaan puhtaaksikirjoitettuna nuottina. Nuottijulkaisu palvelee kaikkia pianisteja ja kosketinsoittajia, varsinkin pianonsoiton perusopinnoissa opiskelevia oppilaita ja heidän opettajiaan. Ruotsi-Suomen aikaista kulttuurihistoriaa saadaan näin kaikkien soitettavaksi.

Opinnäytetyön luvussa 2 avataan tutkimuksen keskeiset käsitteet ja esitellään lyhyesti Öhrbomin nuottikirjan sisältöä. Luku 3 käsittelee Anna Catharina Öhrbomin ja hänen perheensä elämänvaiheita. Luku 4 taustoittaa kosketinsoitinten historiaa ja musiikillista elämää Suomessa 1700-luvulla sekä kuvaa sen ajan säätyläisnaisten omistamien nuottikirjojen erityispiirteitä Euroopassa. Tutkimusmetodi ja tutkimukseen valittu aineisto esitellään luvussa 5. Luvussa 6 Öhrbomin nuottikirjan kosketinsoitinteoksia analysoidaan ja vertaillaan muihin nuottilähteisiin. Luku 7 esittelee tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Luku 8 on opinnäytetyön pohdintaosuus. Liitteissä on kuvia tutkimuksessa tarkastelluista nuottikäsikirjoituksista, nuottikirjan käsialojen tunnistamiseen liittyvä Carl Heleniuksen kirjoittama kirje ja kuvia Csakanhuilusta.

2 KESKEISET KÄSITTEET JA NUOTTIKIRJAN ESITTELY

2.1 Opinnäytteen keskeiset käsitteet

Tämän opinnäytetyön keskeiset käsitteet liittyvät musiikin kirjoitustapoihin, soittimiin ja musiikin aikakausiin. Ne määritellään tässä opinnäytteessä seuraavasti:

Nuottikirjalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kirjaa, jossa sävelet on kirjoitettu nuottiviivastolle, ei tabulatuurein tai keskiaikaisena neumikirjoituksena. Nuottiviivastolla on nuottiavain, tahtilajimerkintä, sävellajimerkintä ja tahtiviivat. Tämä edelleen käytössä oleva nuottien merkintätapa alkoi yleistyä 1600-luvulla. (Rastall 1983, 6–8.)

Nuottikäsikirjoituksella tarkoitetaan käsin kirjoitettua nuottia. Se voi olla joko säveltäjän käsin kirjoittama alkuperäinen teos tai käsin kirjoitettu kopio valmiista teoksesta. (M5 Music, 2023.)

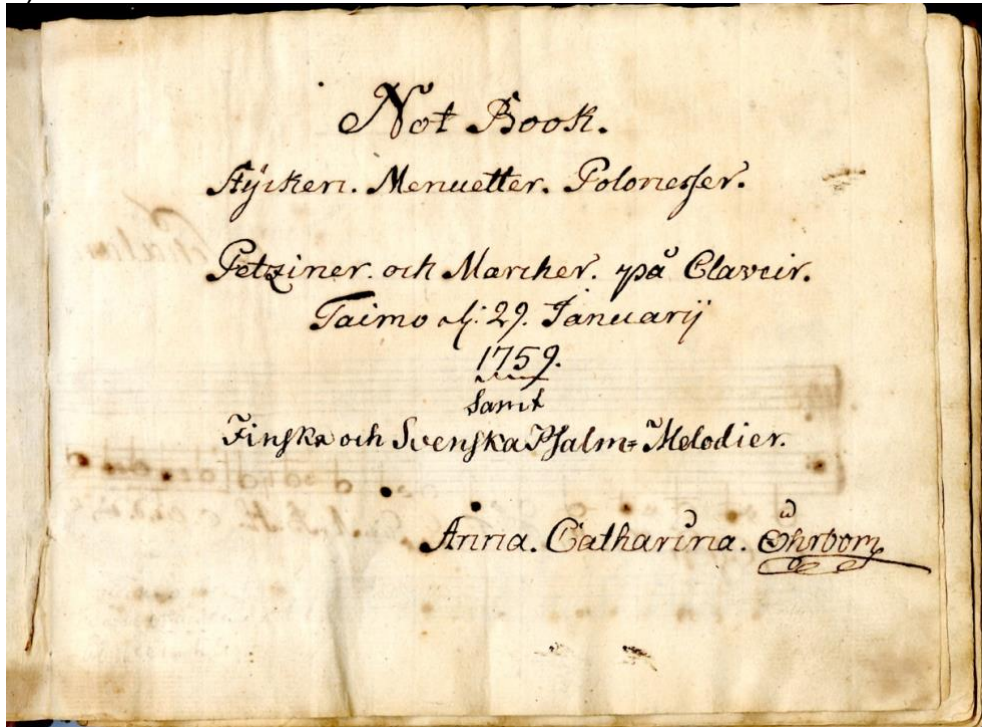
Kosketinsoittimia tai *klaveerisoittimia* ovat soittimet, joita soitetaan koskettimiston avulla. Vanhimpia kosketinsoittimia ovat urut. Nykyaikaisen pianon edeltäjiä ovat esimerkiksi klavikordi, cembalo ja fortepiano. (Gillespie 1965, 42.)

Esiklassinen musiikki tai *galantti tyyli* rajataan useimmiten ajanjaksoksi, joka alkoi Johann Sebastian Bachin elinaikana ja jatkui Joseph Haydnin kypsän kauden sävellyksiin. Tällä ajanjaksolla, n. 1720–1790 eurooppalaisen musiikin tyyli alkoi irtautua barokin ajan moniäänisestä kontrapunktista ja muuttua yksinkertaisemmaksi, homofoniseksi musiikiksi (Gillespie 1965, 271.)

Nuottikirjan kansilehdellä Anna Catharinan sukunimi on kirjoitettu muodossa *Öhrbom*. Monissa lähteissä sukunimi kirjoitetaan kuitenkin *Örbom*, ilman h-kirjainta. Käytän Anna Catharinasta edellistä, nuottikirjassa olevaa muotoa, koska se on ainoa tunnettu Anna Catharinan oma nimikirjoitus. Samoin Carl Heleniuksen etunimestä käytän muotoa *Carl*, hänen oman nimikirjoituksensa mukaan. (Sibelius-museo).

2.2 Nuottikirjan esittely

Tässä luvussa esitellään lyhyesti Anna Catharinan Öhrbomin nuottikirjaa (kuva 1).

KUVA 1. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjan ensimmäinen sivu. Sibelius-museo. (Kuva: Ville Hautakangas 2021).

Kirjan ensimmäiselle sivulle on kirjoitettu (kuva 1):

Not Book.
 Stycken. Menuetter. Polonesser.
 Petziner och Marcher på Claveir.
 Taimo d. 29. Januarij
 1759.
 Samt
 Finska och Svenska Psalm-Melodier.

Anna Catharina Öhrbom.

Nuottikirja on kooltaan n. 17 x 21 cm ja siinä on yhteensä n. 140 sivua.

Kirjasta on erotettavissa kaksi erilaista käsialaa. Ensimmäisellä sivulla teksti samt *Finska och Svenska Psalm-Melodier* on kirjoitettu toisella käsialalla.

Seuraavalle aukeamalle on kirjoitettu ensimmäisellä käsialalla *Schalan På Claveir*, kosketinsoittimen asteikko. Aukeamalle on piirretty nuottiviivasto, johon on merkitty ja nimetty sävelet suuren oktaavin C:stä kaksiviivaiseen c:hen. Lisäksi esitellään taukojen symbolit ja nuottien aika-arvojen merkinnät (kuva 2).

KUVA 2. Schalan på Claveir. Sävelten nimet ja paikat nuottiviivastolla, taukojen ja nuottien aika-arvot. Sibelius-museo. (Kuva: Ville Hautakangas 2021).

Asteikkoaukeaman jälkeen *Skala på Csakan* on kirjoitettu toisella käsialalla, asteikko c^1-g^3 ja keppihuilun otetaulukko (liite 1).

Öhrbomin nuottikirjassa on 15 ensimmäisellä käsialalla kirjoitettua kosketinsoitinsävellystä, jotka löytyvät numeroiduilta sivuilta 1–16. Sivulla 17–18 on kaksi toisella käsialalla kirjoitettua kappaletta. Kosketinsoitinsävellysten nuotit on kirjoitettu kahdelle nuottiviivastolle, oikean käden nuotit ovat sopraanoavaimella ja vasemman käden nuotit F-avaimella. Lisäksi sivulla 70 on yksi kappale Csakanille, keppihuilulle (liite 6). Numeroiduilla sivuilla 19–135 on toisella käsialalla kirjoitettu vuoden 1701 suomalaista virsikirjaa vastaava koraalikirja sekä muutamia ruotsalaisen virsikirjan koraaleja. Koraalikirjan alkupuolella virren melodia on kirjoitettu ylemmälle viivastolle ja alemmalle viivastolle aluksi sointusäestys. Sointusäestys vaihtuu myöhemmin numeroiduksi bassolinjaksi. Sivut 136–145 puuttuvat.

Kirjan takakanteen on kirjoitettu:

1823 Carl Helenius den 8 december.

Kirjaa on alettu täyttää takaperin. Sivulla 148 ja 146 on toisella käsialalla viulun asteikkojen lisäksi kaksi viululle kirjoitettua sävelmää (liite 2).

3 ANNA CATHARINA ÖHRBOM

3.1 Anna Catharinan vanhemmat ja Suuri Pohjan sota

Anna Catharinan vanhempien tarina liittyy Ruotsin kuninkaan Kaarle XII:n käymään Suureen Pohjan sotaan, jota käytiin vuosina 1700–1721. Tanska, Puola ja Venäjä halusivat saada takaisin alueita, jotka he olivat menettäneet suurvallaksi nousseelle Ruotsille. Aluksi Ruotsin nuori kuningas Kaarle XIII ja hänen joukkonsa saavuttivat merkittäviä voittoja. Kaarlen voittoisa sotaretki päättyi kuitenkin Pultavan taisteluun, jossa Venäjän tsaari Pietari löi Ruotsin joukot, pakotti ne antautumaan ja vei sotavangiksi Siperiaan. (Kansanaho 2022, 14.)

Anna Catharinan isä Anders Örbom syntyi 9.5.1675 Örebrossa, Ruotsissa. Hän aloitti uransa sotilaana 16-vuotiaana Kuninkaan henkiratsurykmentin (Livregementet till häst) trumpetistina vuonna 1691. Hän osallistui useisiin Ruotsin armeijan taisteluihin ja eteni urallaan korpraalista yliluutnantiksi seitsemässä vuodessa. Pultavan taistelussa häntä ammuttiin kasvoihin ja luoti jäi pysyvästi hänen päähänsä. Hän jäi sotavangiksi Perevolochnan antautumisen yhteydessä 1. heinäkuuta 1709. Hänet siirrettiin sotavankeuteen Solikamskiin, Siperiaan. (Lewenhaupt 1920, s. 796.)

Viipurin piirityksessä vuonna 1710 antautui myös sotilaskomentaja Jochim von Rohr ja hänetkin kuljetettiin sotavankeuteen Siperiaan. Tuohon aikaan upseerien perheet kulkivat sotilaiden mukana ja Siperiaan matkasi myös Joachimin 9-vuotias tytär Anna Elisabet von Rohr. Anders Örbom ja Anna Elisabeth von Rohr menivät naimisiin 5. syyskuuta 1719 Solikamskissa. Heidän ensimmäinen jälkeläisensä Anders Örbom II syntyi sotavankeudessa Siperiassa vuonna 1720. (Adelsvapen genealogi wiki.)

3.1.1 Paluu Ruotsiin ja Anna Catharinan syntymä

Uudenkaupungin rauha solmittiin 31.8.1721. Anders ja Anna Elisabeth vapautuivat sotavankeudesta ja palasivat vuonna 1722 Brunflohon, Ruotsiin. Anders Öhrbom ylennettiin ratsuväen mestariksi 16. toukokuuta 1724, tehtävään,

jossa hän oli ollut jo 26. kesäkuuta 1723 alkaen. Hänestä tuli Jämtlannin rykmentin ratsuväen päällikkö 25. elokuuta 1727. Anders kuoli Rödönissä, Jämtlandissa 25. toukokuuta 1740 (Konstam 1994, 86; Rödöns kyrkoarkiv 1716–1751, 223.)

Perheeseen syntyi yhteensä 10 lasta, joista neljäs oli Anna Catharina (taulukko 1).

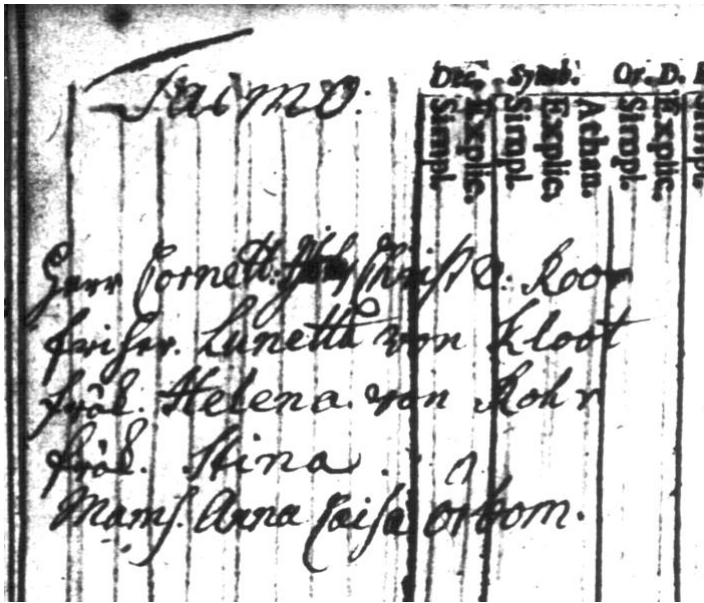
TAULUKKO 1. Anders Öhrbomin ja Anna Elisabeth von Rohrin lapset.

Lapsi	Syntymä	Kuolema
Anders Örbom II	1720 Siperia, Venäjä	noin 1783
Carl Joachim Örbom	1722	1810 Brunflo
Erik Johan Örbom	09.01.1723 Rödön	noin 1815 Örebro
Anna Catharina Örbom	26.12.1724 Brunflo	28.06.1784 Laitila, Kaukola
Gustaf Örbom	16.05.1728	Kesäkuu 1730 Rödön
Charlotta Örbom	26.10.1730 Rödön	04.10.1755 Rödön
Gustaf Örbom	25.02.1733 Rödön	15.06.1807 Brunflo
Christophe Örbom	25.05.1735 Rödön	28.08.1828 Marieby
Sara Elisabet Örbom	19.02.1736 Rödön	20.03.1814 Lemu, Turun ruotsalainen seurakunta
Petrus Örbom	22.12.1738 Rödön	ei tietoa

3.2 Muutto Suomen puolelle

Anna Catharinalla oli Suomen alueella asuvia lähisukulaisia. Rippikirjan mukaan Anna Catharinan pikkusisko Sara Elisabet Örbom ja täti Brita Maria von Rohr asuivat lehtori Herman Rossin talossa Artukaisissa Raisiossa jo vuonna 1754 (Raisio rippikirja 1751–1765, 28). Vuonna 1755 Anna Catharinan isoisä Joachim von Rohr hankki Taimon tilan Naantalista. Joachiminkin kuoltua leski Catarina Charlotta von Rohr (os. Klingenberg) merkittiin omistajaksi vuonna 1758 ja vuosina 1759–1764 tila siirtyi heidän pojalleen luutnantti Hans Christopher von Rohrille. (Iso-liivari 2023.)

Anna Catharinasta löytyy merkintä Naantalin rippikirjasta 1753–1763: kuvassa alimmalla rivillä teksti Mamsell Anna Caisa Örbom (kuva 3).

KUVA 3. Ote Naantalin rippikirjasta 1753–1763, tiedosto 241 (Kansallisarkisto).

3.2.1 Taimon tila

Anna Catharina Örbom kirjoitti nuottikirjan Naantalin Taimossa vuonna 1759. Taimon tila ja rakennukset ovat edelleen olemassa (kuva 4).

KUVA 4. Yli-Taimon tilan päärakennus 21.10.2022. (Kuva: Ville Hautakangas 2022).

Tila sijaitsee Yli-Taimossa, noin kahden kilometrin päässä Naantalın kaupungin keskustasta koilliseen, osoitteessa Pajapellontie 3. Ali-Taimo ja entiset väentuvat ovat vieressä, jotka on jaettu omiksi tonteikseen. Ympärillä on 1990-luvulla rakennettuja rivi- ja omakotitaloja. Tila oli keskiaikainen kirkontila, jonka omistajat Martinus Martini ja hänen vaimonsa Margareta antoivat Turun tuomiorovastille vuonna 1379 sillä ehdolla, että he saisivat ylläpidon kuolemaansa asti. Taimo oli tuomiorovastin palkkatilana 1500-luvulla. Kustaa Vaasan aikana se siirtyi kruunulle. Vuonna 1573 tila pantattiin Johan Böcklerille. Sakarias Eskilsson Spåre omisti tilan vuosina 1615–1639 ja tämän perilliset aina vuoteen 1656 asti. Tämän jälkeen tilan omistajat olivat useimmiten ratsumiehiä tai sotilashenkilöitä, kuten Anna Catharina Örhbomin isoisa, Joachim von Rohr. Vuonna 1788 tila jaettiin Yli-Taimon, Ali-Taimon ja Isotalon tiloiksi, joista viimeksi mainittu oli päätila ja johon vuonna 1890 liitettiin Yli-Taimon tila. (Iso-livari 2023; Leppäkoski 2011, s. 185–192.)

Asuinrakennus on mahdollisesti siirretty nykyiselle paikalleen. Hirsirunkoinen talonpoikaistalo on alun perin 1700-luvun lopulta. Rakennus on pohjaltaan paritupa, jota myöhemmin on muutettu. Osa vanhoista tulisijoista on edelleen jäljellä. Talon alla on huomattavan suuri luonnonkivistä holvattu kellari. Rakennuksen ulkoasu on hyvin säilynyt ja muutokset on tehty luontevasti. Tilan vanhin rakennus on hirsirunkoinen luhtiaitta, todennäköisesti 1600-luvulta. Vilja-aitan rakennusvuosi 1826 on merkitty rakennukseen. (Leppäkoski 2011, s. 185–192.)

3.3 Anna Catharinan kaksi avioliittoa ja pojan syntymä

Ensimmäisen kerran mennessään naimisiin Annan kotipaikaksi mainitaan Raisio. Annan ensimmäinen puoliso oli tullitarkastaja Nils Oldberg. Pari vihittiin 25.01.1764, jolloin Anna oli 39-vuotias. (Naantali syntyneet-vihityt-kuolleet 1756–1809, 6.)

Nils Oldberg asui Naantalissa niin kutsutussa Punaisessa talossa, Iso-Lähteenkorvassa. Punainen talo oli Naantalın ainoa maalattu yksityistalo 1760-luvun Naantalissa. Siinä oli 3 huonetta, keittiö ja eteinen. Peruluettelon mukaan salissa oli pitkä uusi tammipöytä, 13 päällystettyä tuolia ja kolme taburettia sekä

sohva. Lisäksi huonekaluista mainitaan herranpulpetti ja bureau, teepöytä, posliinipöytä ja kolme muuta pöytää. Talossa juotiin teetä posliinikupeista ja käytettiin hopealusikoita. Asunnossa oli jopa pieni kirjasto, jossa oli suomalainen kielioppi, Euklideen *Alkeet* sekä kaksi saksalaista kasvioppia. (Jäntere 1959, 331.)

Vuonna 1764, vain kaksi kuukautta avioliiton solmimisen jälkeen, Nils Oldberg kuoli kovaan kuumeeseen 33-vuotiaana (Suomen sukututkimusseura). Anna Catharina Öhrbom jatkoi asumista Iso-Lähteenkorvassa vuosina 1764–1765 (Naantali syntyneet-vihityt-kuolleet 1756–1809, 6).

Toisen avioliiton Anna Catharina solmi 41-vuotiaana Naantalın pormestarin ja taloustirehtöörin Carl Bangen kanssa Naantalissa 17.07.1765. Taloustirehtööri Carl Bange oli tällöin 48-vuotias. (Naantali syntyneet-vihityt-kuolleet 1756–1809, 7.) Avioparin ainoa lapsi, Carl Christopher, syntyi 21.3.1768 Anna Catharinan ollessa 43-vuotias (Naantali syntyneet-vihityt-kuolleet 1756–1809, 114–115). Carl ja Anna Catharina muuttivat Laitilaan Kaukolan kartanoon vuonna 1768 ja asuivat siellä elämänsä loppuun asti (Iso-livari 2023). Anna Catharina Bange (Öhrbom) kuoli Laitilassa 28.6.1784. Hänet haudattiin 17.09.1784 Laitilan kirkkoon. (Laitila kirkonkirjat, kuolleet 1783–1796, 12.)

3.3.1 Pojantyttären aviomies Carl Helenius

Nuottikirjaan liittyy myös Pöytyän kirkkoherra Carl Helenius. Hän syntyi Ylänellä 18.12.1784 ja kuoli Pöytyällä 4.10.1855. Hänen nimensä on kirjoitettu nuottikirjan takakanteen ja päivämäärä 8. joulukuuta 1823. (Nallinmaa 1982, 29.) Carl Helenius oli Anna Catharina Öhrbomin pojan tyttären, Renata Carolina Bangen, aviomies (Kansallisbiografia 2017).

Carl Helenius oli Suomen kielen ja runouden harrastaja. Hän julkaisi runoja Turun Viikko-sanomissa nimimerkeillä Kaarlo Simon poika, Kirrin Simon Poika ja C. H. s. Hän oli aktiivinen virsien suomentaja ja sai kutsun vuonna 1825 virsikirjakomiteaan. Hän julkaisi itse vuonna 1826 *Uudet suomalaiset Kirkko-Wirret*, joka perustui vuoden 1819 ruotsinkieliseen virsikirjaan. Lisäksi vuonna 1837 hän julkaisi täydellisen suomennoksen ruotsalaisesta J. O. Wallinin

virsikirjasta nimellä *Uusi suomalaisen virsikirja*. Vuonna 1838 Helenius julkaisi *Suomalaisen ja Ruozalaisen sana-kirjan*, jossa oli hakusanat myös ruotsista suomeen. (Kotivuori 2005; Peitsalo 1960.) Nykyisessä suomalaisessa virsikirjassa on yksi Carl Heleniuksen suomennos, virsi 335 Kaikkivoipa Jumalamme. Virren melodia on Philipp Nicolain sävelmä *Wachet auf, ruft uns die Stimme* (Virsikirja).

4 MUSIIKILLISESTÄ ELÄMÄSTÄ SUOMESSA 1700-LUVULLA

4.1 Kosketinsoittimet Suomessa 1700-luvulla

Isovihan aikana 1713–1721, venäläismiehitys ja sotavuodet Suomessa tuhosivat 1600-luvun loppupuolella alkaneen hyvän musiikillisen kehityksen, jossa urut ja urkurit olivat keskeisessä asemassa. Suomessa olleista viidestätoista urusta ehjinä säilyivät vain Nauvon ja Sauvon kirkkojen urut. Kirkkojen soittimissa päästiin vasta 1760-luvulla takaisin 1700-luvun alun tilanteeseen. (Hannikainen 1997, 72; Tuppurainen 2023, 211.)

Urkujen soittotaitoa harjoitettiin klavikordilla ja sillä saatettiin myös esiintyä pienemmissä tiloissa (Hannikainen 2001, 72). Urkuri Anders Bruse on ensimmäinen, jonka omistamasta klavikordista on maininta Turusta vuodelta 1647 (Hannikainen 2001, 58). Urkureiden perunkirjoituksia tutkimalla on löytynyt lisätietoa heidän soittimistaan. Miltei kaikissa 1700-luvun Suomessa asuneiden urkureiden perukirjoissa mainitaan klavikordi ja monien urkureiden tiedetään toimineen soitonopettajina ja jopa rakentaneen klavikordeja (Hannikainen 2001, 75). Oulussa vuonna 1742 kuolleen urkurin Mathias Daniel Bloomin jäämistössä oli cembalo, klavikordi, urkupositiivi ja regaali (Vapaavuori 1997, 61; Brenner, 140–141).

1700-luvun urkurit tulivat Suomeen useimmiten Ruotsista ja Saksasta, joissa oli vahva klavikordiperinne. Urkurisuvuissa soittimet ja soittotaito periytyivät seuraaville sukupolville. Suomessa klavikordien historian tutkimusta on vaikeuttanut kaupunkien palot, jotka tuhosivat paitsi soittimia, myös omistussuhteista kertovia asiakirjoja. Pelkästään Turun palossa 1827 menetettiin 20 fortepianoa, 15 klavikordia ja yhdet urut. Myös yksinkertaisesti soittimien poistaminen käytöstä on hävittänyt paljon arvokasta tutkimusaineistoa. Ruotsin vallan ajalta on Suomessa säilynyt vain 15 klavikordia. (Hannikainen 2001, 75–77.)

4.2 Säätyläisten elämää Suomessa 1700-luvulla

Säätyläisperheiden tytärien tuli harrastaa musiikkia, tanssia ja taideaineita. Se kuului yleissivistykseen kuten kielten opiskelu ja keskustelukulttuurin taito. (Mäkeläinen 1972, 78–80; Järvi 2016,55). Musiikki kuului aatelisten elämään myös Suomessa. Sekä aatelismiehiltä että -naisilta edellytettiin jonkin soittimen soittamisen taitoa. Kosketinsoittimet olivat naisten soittimia, miehet soittivat useimmiten viulua ja huilua. Kosketinsoittajan soittoasentoa pidettiin tytöille ja naisille sopivana ja siveellisenä. Puhallinsoittimissa huulet saattoivat mennä epäsiiveelliseen asentoon, puhumattakaan jalkojen asennosta sellon soitossa. (Koponen 2003, 217.)

Myös tanssitaito oli välttämätön aatelisille päästäkseen seuraelämään mukaan. Poloneesin, menuetin ja franseesin askeleiden oppiminen katsottiin myös auttavan hyvän ryhdin ja viehättävän olemuksen kehittymisessä. (Ilmakunnas & Vainio-Korhonen 2020, 251.)

Elisa Järvi esittelee artikkelissaan *Kaikuja parin vuosisadan takaa* Degerön kartanossa kasvaneen Ulrica Elisabet Tauben (1755–1816) nuottikirjaa. Taube oli ratsumestari Otto Ludvig Tauben ja vapaaherratar Sofia Elisabet Mellinin tytär. Nuottikirjan kirjoitetussa omistuskirjoituksessa toivotaan tyttären tuottavan vanhemmilleen iloa ja lohtua ja olevan sukupuolelleen kunniaksi. (Järvi 2016. 55.)

Kirsi Vainio-Korhonen kirjoittaa kirjassaan *Sophie Creuzin aika. Aatelistelämää 1700-luvun Suomessa*:

[Vuonna 1786 perustettu Amore Proximi-]Kilta oli ostanut klaveesin, joka oli Loviisan ensimmäisiä, ja järjesti maksullisia konsertteja, joissa kuulijakunnalle tarjottiin musiikin ohella teetä. Jacobina Munsterhjelm ei mainitse kosketinsoitinta tai klaveerinsoittoa kertaakaan päiväkirjassaan, ei edes kreivillisissä tai vapaaherrallisissa kartanoissa. (Vainio-Korhonen 2016, 307.)

Vaasan hovioikeuden presidentti Carl Bonden vaimolla, Ebba Margareta Bondella (k.1785), oli makuuhuoneessaan vihreäksi maalattu klavikordi. Helsingissä 1700-luvun jälkipuoliskolla sekä kauppias Petter Törneman ja pormestari Anders Byström omistivat klavikordit. (Hannikainen 2001, 74.)

4.3 Turun musiikkielämästä 1700-luvulla

Viipurin kaupungin jäätyä Suuren Pohjan sodan (1700–1721) jälkeen Venäjän puolelle, Turku jäi Suomen ainoaksi kulttuurielämän keskuksiksi. Turku oli silloin Ruotsin valtakunnan kolmanneksi suurin kaupunki (Dahlström 1993, 421). Sota-aika vaikutti rajusti Turun oppineiden ja älymystön elämään. Isovihan aikana, vuosina 1713–21, Turun Akatemian professorit ja opiskelijat pakenivat Turusta Ruotsiin ja akatemia keskeytti toimintansa (Andersson 1993, 162). Uudenkaupungin rauhan jälkeen 1721, Turun Akatemia jatkoi toimintaansa uudelleen vuonna 1722 (Lahtinen 2014, 62).

Varsinainen Turun Akatemian uusi kehitys alkoi vasta pikkuvihan v. 1742–43 jälkeen, jolloin Akatemia sai ensimmäiset merkittävät suomalaiset professorinsa. Heihin lukeutuvat fysiikan professori Carl Fredrik Mennander (1712–1786), talousopin professori Pehr Kalm (1716–1779) kemian professori Pehr Adrian Gadd (1727–1797) sekä akatemian merkittävimmäksi opettajaksi ja Suomen historiankirjoituksen isäksi luonnehdittu kaunopuheisuuden professori Henrik Gabriel Porthan (1739–1804). (Tarkiainen 1997; Lahtinen 2014, 70–71.)

Turun musiikkielämän keskeisin henkilö vuoden 1721 tienoilla oli Turun tuomiokirkon urkuri, jolla oli yksinoikeus kaupungin musiikkitoimintaan (Dahlström 1993, 421). Ensimmäinen urkuri isovihan jälkeen oli Ludwig Petratz, joka hoiti virkaansa niin huonosti että hänet tuomittiin kuolemaan. Petratzin aikana, vuonna 1727, ruotsalainen J. N. Cahman rakensi Turun tuomiokirkkoon ensimmäiset takalehterin urut (Tuppurainen 2023, 211). Kuningas armahti Petratzin vuonna 1741, mutta hän ei enää saanut palata virkaansa. (Lagerspetz 1995, 19.)

Petratzin jälkeen urkuriksi valittiin vuonna 1741 Carl Petter Lenning (1711–1788). Ennen Suomeen tuloa hän oli hoitanut Tuomiokirkon urkurin virkaa Strängnäsissä (Andersson 1940, 12–13). Lenning hallitsi kosketinsoitinten lisäksi myös jousi- ja puhallinsoitinten soiton. Lenning myös sävelsi, johti soitinyhtyeitä ja koulutti muusikoita. (Hannikainen 1997, 71). Hän osasi lisäksi korjata urkuja ja sai tämän vuoksi myös korkeampaa palkkaa. Lenningillä oli Turussa 1760-luvulla soitinverstas, jossa hän rakensi urkuja ja klaveerisoittimia. (Hannikainen 2001,

62.) Ainoa vielä nykyisin olemassa oleva ennen 1900-lukua Suomessa rakennettu klavikordi on Lenningin rakentama soitin vuodelta 1765 (Vapaavuori 2023, 223).

Lenning joutui luovuttamaan musiikkiprivilegiossa sotilaskapellimestari Johan Fredrik Jahnille vuonna 1772. Lenning sai tästä huolimatta jatkaa Akateemisena musiikkitirehtöörinä, eikä Jahnille maksettu ollenkaan kaupungin palkkaa. Maallinen musiikki oli kuitenkin ajanut urkumusiikin ohi Turussa. Jahnin saama privilegio johti Aurora-seuran orkesterin perustamiseen. (Dahlström 1993, 421; Lagerspetz 1995, 19–20.)

Vuonna 1770 Turkuun perustettu Aurora-seura järjesti konsertteja jo vuosina 1773 ja 1774. Turun virallinen konserttielämä oli saanut näin alkunsa. Seura sai hankittua cembalon Tukholmasta vuonna 1773 Carl Fredrik Mennanderin pojan, Carl Fredrik Fredenheimin, kontaktien avulla. Carl Fredenheim toimi cembalistina ja myöhemmin suurmestarina tukholmalaisessa vuonna 1760 perustetussa Utile Dulci -seurassa, jonka toiminta oli Aurora-seuran esikuva. (Dahlström 1993, 421.)

Aurora-seuran toimesta musiikkia esitettiin Turussa ensimmäistä kertaa kirkon, akatemian ja armeijan ulkopuolella. Yksi Aurora-seuran orkesterin kohokohdista oli konsertti, jossa noin 40-henkinen orkesteri esiintyi Turussa kuningas Kustaa III:lle taitavan ja pidetyn Johan Fredrik Jahnin johdolla vuonna 1775. (Ringbom 1965, 10; Lagerspetz 1995, 21.) Aurora-seuran musiikillisella toiminnalla oli suuri merkitys Turun soitannollisen seuran edeltäjänä (Ringbom 1965, 10).

Turun soitannollinen seura perustettiin vuonna 1790. Seuran sihteeri Jakob Tengström kirjoittaa:

Pieni musiikinharrastajien piiri, joka jo useiden vuosien ajan on vapaa-aikoinaan huvikseen pitänyt yksityiskonsertteja, on päättänyt tehdä nämä harjoituksensa julkisemmiksi sen kautta sekä edistääkseen oman taitonsa karttumista että myös rohkaistakseen ja tukeakseen sellaisia nuorukaisia, joilla on halua ja taipumusta jonkinlaiseen laulu- tai soitinmusiikkiin. (Ringbom 1965, 11–12.)

Lithanderin veljesten, Ernstin, Gustafin, Fredrikin, Christophyloksen ja Davidin muutettua Nuckön pappilasta Virosta Turkuun vuonna 1790, he kaikki alkoivat vähitellen opettaa pianonsoittoa. Tiedetään että he omistivat klaveerin, joka

todennäköisesti oli klavikordi. (Forslin 1965, 131–134). Turun soitannollinen seura hankki vuonna 1791 fortepianon Tukholmasta. Vuonna 1801 Fredrik Lithanderin ja Ruotsissa asuneen vanhimman veljensä Carl Lithanderin avulla seura osti mahonkisen 5½-oktaavisen tukholmalaisen soitinrakentaja Kraftin fortepianon 130 riikintaalerilla. (Ringbom 1965, 16; Forslin 1965, 135.)

4.4 Säätyläisnaisten omistamat nuottikirjat Euroopassa 1700-luvulla

4.4.1 Mainintoja naisten omistamista nuottikirjoista

1700-luvun valistuksen aikana virinneet tasa-arvon ja yksilöllisyyden ihanteet eivät ulottuneet naisten maailmaan. Naisen tuli olla ennen kaikkea vaimo ja äiti, jonka soittotaidoksi riitti lähinnä pienimuotoinen kotimusisointi (Moisala & Valkeila 1994, 53). Naisia ohjeistettiin perehtymään erilaisiin keskustelunaiheisiin ilman, että he vaikuttaisivat liian sivistyneiltä tai taitavilta. Sen ajan oletuksena oli, että myös naisille sopivan musiikin tulisi olla yksinkertaista. Musiikin piti olla homofonista ja melodiakeskeistä, se sai sisältää vain lyhyitä asteikkokulkuja ja sävellajin, tempomuutosten sekä rekisterin muutosten tulisi olla vähäisiä. Tällainen Johan Matthesonin jalon yksinkertaiseksi kuvailemaa galanttia tyyliä pidettiin sopivana musiikkina 1700-luvun harrastajien nautinnoksi. (Petrucci Music Library; Sela 2010, 92.)

Vuonna 1715 julkaistussa Gottlieb Siegmund Corvinuksen taiteilijanimellä Amaranthes kirjoittamassa Frauenzimmer-Lexikonissa on mainintoja klaveeri-, luuttu- ja laulukirjoista, sekä ohjeita kodinhoitoon, ruoanlaittoon ja neulontaan. Joitakin naisten käyttämiä kosketinsoitinmusiikin käsikirjoituksia on säilynyt Englannissa, Skotlannissa, Saksassa ja Alankomaissa jo 1500-luvun lopulta lähtien. Painettuja ”kauniille sukupuolelle” tarkoitettuja kosketinsoitin- ja laulumusiikkikokoelmia alkoi ilmestyä 1700-luvun puolivälistä alkaen, erityisesti Saksassa ja Englannissa. Nämä olivat sekä yksinkertaisia että teknisesti vähemmän vaativia, kuvastaen samalla aikakautensa asenteita naisten henkiseen ja fyysiseen luonteeseen. (Sela 2010, 91.)

4.4.2 Naisten omistamien nuottikirjojen yhteisiä ominaisuuksia

Huolimatta maantieteellisistä eroista ja yhteiskunnallisesta asemasta, Yael Sela löytää artikkelissaan Anna Magdalena *Bach's Büchlein (1725) as a Domestic Music Miscellany* (2010) naisten omistamista nuottikirjoista useita yhdistäviä tekijöitä. Yleensä nuottikirja on kooltaan pieni, pitkulainen tai pystysuora muistikirja, joka on sidottu nahkaan tai pergamenttiin. Omistajan nimi on kirjoitettu etukanteen tai kirjan alkusivuille. Käsikirjoitukset kuuluivat ylä- tai keskiluokkaisille nuorille naimattomille naisille ja tytöille. Niihin on kirjoitettu soittotunneilla soitettut kappaleet. Vaikka musiikilliset taidot näyttivät olevan olennainen osa naisten sosiaalista elämää, käsikirjoitukset eivät ole ammattimaisesti kirjoitettuja tai julkaistuja teoksia, vaan ennemminkin henkilökohtaisia muistiinpanoja. Soittoharrastus vaikuttaa usein loppuneen naimisiinmenon tai äidiksi tulemisen jälkeen. (Sela 2010, 91.)

Säätyläisnaisten omistamat käsikirjoitukset sisältävät yleensä kokoelman yksinkertaisia ja opettavaisia kappaleita, muodikkaita tansseja ja suosittujen sävelmien sovituksia. Kappaleiden sävellaji on useimmiten C-, G-, D-, A- tai F-duuri. Monesti käsikirjoitukset sisältävät sivun, joka on omistettu musiikin perusteille. Se kertoo käsikirjoituksen pedagogisesta yhteydestä. Kappaleisiin on merkitty sormitukset ja mahdollisesti erillisiä harjoituksia. Kirja saattaa alkaa teknisesti vaikeammalla kappaleella, ikään kuin taidonnäytteenä. Nuottikirjan omistajaa ei ole merkitty kappaleiden säveltäjäksi, vaikka monissa tapauksissa sovitukset on tehty itse. Käsikirjoituksissa on tunnistettavissa useampia käsialoja. Huolellinen ja siisti oppilaan käsiala erottuu opettajan usein epäselvästä käsialasta. Opettajan käsialalla on yleensä kirjoitettu suurin osa merkinnöistä. Nuottikirjoitukseen tarvittiin soitonopettajan esimerkkiä ja apua. Joissain käsikirjoituksissa on lisäksi maallisia tai hengellisiä lauluja kosketinsoittimen säestyksellä. Se korosti kodin musiikkiharrastuksen valistavaa tehtävää kokonaisuutena. Käsikirjoitusten kappaleet kertovat kirjan omistajan elinympäristöstä ja tyylijajusta, mutta ennen kaikkea käytettävissä olleista painetuista lähteistä ja opettajan omistamista nuottimateriaaleista. (Sela 2010, 91–92.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus perustuu aina erilaisiin aineistoihin ja niiden analyysiin. Se eroaa kvantitatiivisesta tutkimuksesta, joka keskittyy numeroiden ja tilastojen keräämiseen ja analysointiin. Laadullisen tutkimuksen päämääränä on paljastaa laaja-alaisia yhteyksiä, ilmiöiden merkityksiä ja sosiaalisia rakenteita. (Juhila.)

Tämän tutkimuksen metodiksi valittiin dokumenttianalyysi, joka valitaan useimmiten metodiksi historian tutkimuksessa (Anttila 2014). Tässä menetelmässä tutkijat tarkastelevat dokumentteja ja pyrkivät ymmärtämään niiden sisällön, kontekstin, merkityksen ja mahdolliset vuorovaikutussuhteet muihin dokumentteihin tai ilmiöihin. Tutkimuksessa pyritään löytämään tärkeimmät dokumentit tiedon lisäämiseksi ja johtopäätösten tekemiseksi. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 91.)

5.2 Dokumenttianalyysi tutkimusmetodina

Dokumenttianalyysi on sellaisten kirjallisten materiaalien ja lähteiden tutkimusta, joita ei ole alun perin tarkoitettu tutkimusaineistoksi. Kuten muutkin analyttiset menetelmät laadullisessa tutkimuksessa, dokumenttianalyysi edellyttää, että tietoja tutkitaan ja tulkitaan merkityksen löytämiseksi, ymmärryksen saamiseksi ja empiirisen tiedon kehittämiseksi. (Corbin & Strauss 2008, 3–5.)

Dokumenttianalyysissä tutkittava aineisto voi olla mitä tahansa kirjallista materiaalia: artikkeleita, raportteja, muistioita, päiväkirjoja, nettisivuja, valokuvia, piirroksia, nuotteja, ym. Tutkimukseen kerätyn aineiston avulla saatu tieto järjestetään omalle tutkimukselle sopivaksi. (Bowen 2009, 28.)

Aineiston valinta ja rajaaminen on tärkeä vaihe dokumenttianalyysissä (Bowen 2009, 31). Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Historiantutkimuksessa dokumenttianalyysi voi olla ainoa järkevä

lähestymistapa. Historiallisen tutkimuksen aineiston tulkinnan ja päättelyn vuorottelu rakentaa tutkijalle lopulta mallin tutkimuksen sisällöstä. (Anttila 2014.) Dokumentteja voidaan karkeasti analysoida kahdella tavalla: tekemällä sisällön analyysia tai sisällön erittelyä. Sisällön analyysissa yritetään löytää tekstin merkitystä ja tavoitteita. Sisällön erittelyssä tekstiä tutkitaan määrällisesti, esimerkiksi jonkun tietyn sanan tai aiheen esiintymistiheyden mukaan. Ennen analyysia on myös päätettävä, tutkitaanko dokumenttien ilmisisältöä vai pohditaanko myös dokumenttien piilosisältöä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 122.)

Historiallisten nuottikirjojen vertaileva analyysi on sisällön erittelyä: millä tavoin eri lähteistä löydettyt nuotit muistuttavat toisiaan? Ovatko ne kopioita toisistaan vai onko niitä sovitettu erilaisiksi? Onko löydettävissä jokin vanhempi nuottikirja, joka on toiminut esikuvana muille nuottikirjoille?

Ihmisistä kertovien aineistojen katoaminen on olemassa oleva historiallinen ilmiö. Historiaa on kirjoitettava siitä aineistosta, joka on jäänyt jäljelle ja saatavilla. Oikeiden tutkimuskysymysten esittäjä voi saada paljon tietoa pienestäkin aineistosta. Tutkiessaan vanhoja dokumentteja tutkija kohtaa aina ensimmäisenä oman tapansa tulkita, omat odotuksensa ja mielenkiinnon kohteensa. (Sarjala 2002, 55.)

5.3 Tutkimusetiikasta

Tieteen etiikka ei ole tuore käsite, eikä se perustu äskettäin keksityille moraaliperiaatteille, vaan se juontaa juurensa yleisesti tunnettuihin totuuden, luotettavuuden ja rehellisyyden vaatimuksiin (Vaasan yliopisto 2023). Kun arvioidaan minkä tahansa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä, on tärkeää huomioida sen uskottavuus, arvioitavuus ja siirrettävyys (Eskola & Suoranta 2005). Tutkijan on määritettävä dokumenttien olemassaolon ja saatavuuden lisäksi myös dokumenttien aitous ja hyödyllisyys. Dokumenttien subjektiivisena tulkitsijana tutkijan tulisi tehdä analyysiprosessista mahdollisimman tiukka ja avoin. Näin varmistetaan laadullisen tutkimuksen laatu. (Bowen 2009, 38.)

Tässä opinnäytetyössä on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2023) ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (Arene 2020) antamia suosituksia hyvästä ja eettisestä tutkimustyöstä. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa on huolehdittu luotettavuudesta, rehellisyydestä, arvostuksesta ja vastuunkannosta. (TENK 2023, 11.)

Kaikki tämän tutkimuksen alkuperäiset dokumentit ovat löydettävissä ja saatavissa kirjastoissa ja arkistoissa. Tutkimukseen valittu aineisto on jo valmiiksi arkistoitua materiaalia. Huolehdin, että viitataan tässä työssä oikeisiin dokumentteihin. Ilmoitan myös tarkasti jokaisen käyttämäni lähteen. Tutkimus on toistettavissa sellaisenaan.

Olen saanut luvat Kansalliskirjastolta, Kansallisarkistolta ja Turun Sibelius-museolta tähän tutkimukseen liittyvän aineiston tutkimiseen ja valokuvaamiseen. Kaikki tämän tutkimuksen vanhoja käsikirjoituksia sisältävä aineisto on arkistoitu Kansalliskirjastoon, Turun Sibelius-museoon ja Kansallisarkistoon. Kansalliskirjastoon arkistoitu Eero Nallinmaan tutkimusaineisto sisältää kopioita Tukholman Kuninkaallisen Musiikkiakatemiaan kirjaston (Kungliga Musikaliska Akademiens bibliotek) aineistosta. Myös näiden kopioiden tutkimiseen olen saanut Kansalliskirjaston luvan.

5.4 Tutkimukseen valittu aineisto

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjaa säilytetään Turun Sibelius-museon arkistossa. Sain Sibelius-museolta erityisluvan valokuvata nuottikirjan itse. Sibelius-museon kokoelmaintendentin Sanna Linjama-Mannermaan avulla löysin Eero Nallinmaan tutkimusaineiston Kansalliskirjastosta.

Eero Nallinmaan sävelmätutkimus Barokkimenuetista masurkkaan (1982) on tämän tutkimuksen tärkein lähde alkuperäisten nuottiaineistojen löytämisessä. Nallinmaa on tutkimuksessaan listannut tarkasti nuottikäsikirjoitukset, joissa on tunnistettavissa samoja melodioita kuin Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjassa. Nallinmaan tutkimuksessa yhtäläisyyksiä ei kuitenkaan avata nuottikuvan tasolla, hän ainoastaan mainitsee yhtäläisyyksien olemassaolon. Nallinmaan käyttämät lähteet löytyvät hänen omasta tutkimusaineistostaan Kansalliskirjastosta.

Alkuperäisten lähteiden etsiminen ja niiden tarkempi vertailututkimus saattaa tuoda uutta näkökulmaa Anna Catharina Öhrbomin omasta osuudesta nuottikirjan kappaleiden kirjoittamisessa. Lisäksi tärkeä nuottikirjan käsialojen tutkimukseen liittyvä dokumentti on Kansallisarkistossa säilytettävä Carl Heleniuksen vuonna 1852 lähettämä kirje Fredrika De la Myhllelle.

5.4.1 Tutkimukseen valitut nuottikirjat

Tutkimukseen valittiin nuottikirjat, jotka Eero Nallinmaa mainitsee sävelmätutkimuksessaan Barokkimenuetista masurkkaan (taulukko 2, liite 3).

TAULUKKO 2: Tutkimukseen valitut nuottikirjat (liite 3).

Nuottikirja	Kuvaus
Johan Forsshellin nuottikirja vuodelta 1751. (Kansalliskirjasto)	Pieni 12-sivuinen nuottikirja. Kansilehdellä teksti NOT-BOOK. Pro Anno 1751.
Thidstedt 1756 (Kungliga Musikaliska Akademiens bibliotek)	Noin 40 sivua, 52 kappaletta yksiaänisiä melodioita.
Nuottikirja 1766. (Kansalliskirjasto)	Noin 40 sivua. Nuottikirjan 1766 kirjoitusajankohta sijoittuu todennäköisesti vuosien 1765–1766 välille, vaikka Heikki Klemetti on arvioinut sen olevan kirjoitettu hieman aikaisemmin. Klemetti on tulkinnut kirjan kannessa mainitut vuosiluvut ja nimen Johan Tammelander. Nykyään kirjan kannesta erottuvat selvimmin sanat Johannes ja Abo. Kirjan viimeisen sävelkatkelman yläpuolella on merkintä för skriwen 1766. (Nallinmaa 1982, 32.)

(jatkuu)

TAULUKKO 2. (jatkuu).

Stålhammar 1778. (Kungliga Musikaliska Akademien bibliotek)	43 –sivuinen nuottikirja. Yksiäänisiä viulunuohteja. Monissa kappaleissa stemmat kahdelle viululle, primo ja secondo.
Nuottikirja 1779. (Sibelius-museon arkisto)	Sivuja 29 kpl. Kannessa lukee Not Bok d: 9 april 1779.
Carl Peter Nybergin nuottikirja 1 (Sibelius- museo) ja nuottikirjat 2–9 (Nyberg-suvun arkisto)	Carl Peter Nyberg syntyi Svartholmassa Loviisan lähellä 13. elokuuta 1766. Hän sai koulutuksensa Viaporissa vuodesta 1778 alkaen. Vaikka hän vietti jonkin aikaa myös Tukholmassa, hän toimi Viaporissa aina sen luovutukseen 1808 saakka. Vuonna 1810 hän osti Vanhankartanon Tuusulasta. Toukokuussa 1813 Ruotsin kuningas Kaarle XIII myönsi hänelle sotaneuvoksen arvon. Nyberg kuoli 31.5.1847. Kaikki Carl Peter Nybergin nuottikirjat näyttävät olevan peräisin Viaporin ja Tuusulan ajalta. (Nallinmaa, 1982, s. 54.)
Schala Claverino (Kungliga Musikaliska Akademien bibliotek)	24-sivuinen nuottikirja. Schala Claverinossa esiintyy samoja sävelmiä kuin vanhemmissa nuottikirjoissa, mutta siinä on myös sävelmiä, jotka ovat peräisin 1700-luvun loppupuolelta ja jopa 1800-luvulta. Tämä tekee siitä merkittävän linkin eri aikakausien välillä. (Nallinmaa 1982, s. 29.)
De la Myhle 1 (Kansalliskirjasto)	44. Sivua. Yhteensä 56 sävelmää. Kappaleita on kirjoitettu kitaralle ja pianolle sekä laulujen säestyssoittimina mainitaan sitra ja harppu (Nallinmaa 1982, 103).

5.4.2 Carl Heleniuksen kirje Fredrika de la Myhllelle

Kansallisarkistossa säilytetään de la Myhlen perheeseen liittyvää kirjeenvaihtoa. Aineistosta on löytynyt yksi Carl Heleniuksen lähettämä kirje Fredrika de la Myhllelle (Liitteet 2 ja 3). Tämä kirje on tärkeä dokumentti vertailtaessa Öhrbomin nuottikirjan käsialoja.

6 NUOTTIKIRJAN KAPPALEIDEN ANALYSOINTIA

6.1 Kappaleiden analysointia ja nuottikäsitteiden vertailua

Kirjan alussa on 15 kosketinsoitinkappaletta: petzinejä, marsseja, menuetteja ja poloneeseja. Seuraavaksi tutkin useimpia niistä ja vertaan toisiin nuottikäsitteisiin. Analysoin kirjan ensimmäisiä kappaleita pianoteknisestä näkökulmasta, vaikka niistä ei ole muita lähteitä löytynytäkään. Olen itse kirjoittanut puhtaaksi kaikki nuottiesimerkit alkuperäisistä lähteistä.

6.2 No. 1 Petzin

No. 1. Petzin.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 5. No. 1 Petzin. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus: Ville Hautakangas 2022).

Kappaleesta ei ole löydetty muita tunnettuja lähteitä. Sävellaji on D-duuri (kuva 5). Oikea käsi pysyy viiden sormen alueella, lukuun ottamatta 4. tahdin a¹-säveltä. Vasemmassa kädessä on D- ja A- duurisointuja, jotka toistuvat samanlaisina.

6.3 No. 2 Petzin

KUVA 6. No. 2. Petzin. Anna Catharina Öhrbomin Nuottikirja. Sibelius-museo. (Kuva: Ville Hautakangas 2021).

No. 2. Petzin.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 7. No. 2. Petzin. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Kappaleesta ei ole löydetty muita tunnettuja lähteitä. Käsikirjoituksessa kappaleen alapuolisille nuottiviivastoille on kirjoitettu toisella käsialalla altoavaimen, tenoriavaimen ja bassoavaimen nuottien paikat nuottiviivastolla (kuva 6). Kappaleen sävellaji on D-duuri. Oikea käsi pysyy D-asemassa viiden sormen aluella. Vasemmassa kädessä on samanlaiset D- ja A-duurisoinnut kuin 1. Petzinissä (kuva 7).

6.4 No. 3 Petzin

No. 3. Petzin.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 8. No. 3. Petzin. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Kappaleen sävellaji on C-duuri (kuva 8). Oikea käsi pysyy C-asemassa ensimmäiseen kertaukseen asti. Sen jälkeen oikea käsi soittaa G-asemassa 4 tahtia ja siirtyy takaisin C-asemaan. Vasemmassa kädessä on enemmän liikettä ja melodisuutta verrattuna nuottikirjan kahteen ensimmäiseen kappaleeseen (kuvat 5 ja 7). Tästä kappaleesta Nallinmaa löytää kaksi muutakin lähdeä, nuottikirja 1766:n ja Thidstedtin nuottikirjan (kuvat 9 ja 10).

Petzie no. 1

Nuottikirja 1766, s. 1

KUVA 9. Petzie no. 1. Nuottikirja 1766, s. 1. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2023).

19. Marche

Thidstedt 1766, s. 21

KUVA 10. Thidstedt (1766): 19. Marche, s. 21. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2023).

Melodiat Nuottikirja 1766:ssa ja Thidstedtin kirjassa ovat lähes identtiset ja molempien sävellaji on D-duuri. Ainoa ero on toiseksi viimeisessä tahdissa, nuottikirja 1766:ssa kuvio alkaa h²-säveleltä ja rytmi on erilainen (kuvat 9 ja 10). Tahdeissa 10 ja 12 on kaksi yhden tahdin mittaista taukoa, joka viittaa siihen, että mukana on ollut toinen ääni. Öhrbomin version sävellaji on C-duuri. Tahti 4 on erilainen. Öhrbomin versiossa tahdeissa 10 ja 12 vasen käsi soittaa oikean käden tauon aikana.

6.5 No. 4 Marche

No. 4. Marche.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

The musical score for 'No. 4. Marche' is presented in three systems. The first system (measures 1-6) shows a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The second system (measures 7-12) features a more complex bass line with chords. The third system (measures 13-18) returns to a simpler bass line. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

KUVA 11. No. 4. Marche. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Kappaleen sävellaji on D-duuri. Melodia pysyy koko ajan viiden sormen alueella D-asemassa (kuva 11). Vasen käsi säestää jälleen samoilla D- ja A-duurisoinnuilla kuin kirjan kahdessa ensimmäisessä kappaleessa. Soinnut rytmittävät vuoroin kahden puolinuotin sekä pisteellisen puolinuotin ja neljäsosan yhdistelmällä. Nallinmaa löytää kappaleesta kaksi muuta lähdettä (kuvat 12 ja 13).

12. Trompetstijck

Thidstedt 1766, s. 17

KUVA 12. Thidstedt (1766): 12. Trompetstijck, s. 17. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2023).

Petzino Primo ja Secondo

Stålhammar 1778, s. 15

KUVA 13. Stålhammar (1778): Petzino primo ja Petzino secondo, s. 15. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2023).

Thidstedtin ja Öhrbomin melodiat ovat identtiset. Stålhammarin versio on kirjoitettu kahdelle viululle, jotka soittavat terssi-intervallin etäisyydellä toisistaan (kuva 13). Stålhammarissa tahtilaji on 2/4, Thidstedtin ja Öhrbomin tahtilaji on 2/2. Lisäksi Stålhammarin toinen kertausjakso on erilainen, vain neljä asteittain laskevaa säveltä.

6.6 No. 5 Engelska Klåckan

No. 5. Engelska Klåckan.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

The image displays a musical score for 'No. 5 Engelska Klåckan' by Anna Catharina Öhrbomin. The score is written in 2/2 time and consists of three systems of music. Each system has a treble clef on the top staff and a bass clef on the bottom staff. The first system starts with a treble clef and a bass clef. The second system starts with a treble clef and a bass clef. The third system starts with a treble clef and a bass clef. The score includes various musical notations such as notes, rests, and bar lines. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

KUVA 14. No. 5 Engelska Klåckan. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Kappaleen sävellaji on C-duuri. Oikeassa kädessä on nyt ensimmäistä kertaa pariäänä ja käden asema vaihtelee monta kertaa (kuva 14). Vasemmassa kädessä on perusmuotoisia kolmisointuja, joissa pohjasävel kaksinnettuna oktaavissa. Tahdissa 3 vasemmassa kädessä on alaspäinen asteikkokulku oktaaveissa. Eero Nallinmaa löytää kaksi muuta Engelska Klockanin versiota (kuvat 15 ja 16).

Engelska klockan

Schala claverino s. 17

KUVA 15. Schala Claverino: Engelska Klockan, s. 17.

(Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Engelska Klockan

De La Myhle 1, s. 10

KUVA 16. De la Myhle 1: Engelska Klockan, s. 10.

(Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Sekä Schala Claverinon että Öhrbomin versioissa sävellaji on C-duuri. Melodiassa on yhtäläisyyksiä vain alussa, ja siinäkin rytmi on erilainen. Harmonisesti vain ensimmäiset neljä tahtia ovat samanlaisia. Rytmisesti Öhrbomin vasemmassa kädessä on koko tahdin mittaisia C- ja G-duurisointuja, Schala Claverinossa soinnun säveliä soitetaan yksi kerrallaan neljäsosanuotteina. De la Myhlen versio on kirjoitettu kitaralle (kuva 16). Siinä sävellaji on A-duuri ja se on rytmisesti lähempänä Schala Claverinoa kuin Öhrbomia.

6.7 No. 6 Petzin

No. 6. Petzin.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 17. No. 6. Petzin. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Sävellaji on C-duuri. Oikea käsi pysy koko ajan C-asemassa (kuva 17). Vasemman käden soinnut C-duuri ja G-duuri ovat samanlaisessa asettelussa kuin kirjan ensimmäisissä kappaleissa D-duuri- ja A-duurisoinnut. Eero Nallinmaa listaa kappaleesta kaksi muuta lähdettä (kuvat 18 ja 19).

Petzie 4

Nuottikirja 1766 s.10

KUVA 18. Nuottikirja 1766: Petzie 4, s.10. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2023).

No.2 Petzin

Nuottikirja 1799 s.6

KUVA 19. Nuottikirja 1799: No. 2. Petzin, s.6. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Nuottikirja 1766 ja Nuottikirja 1799 sävellaji on D-duuri (kuvat 18 ja 19). Nuottikirja 1766:ssa rytmisiä ja melodisia eroja tahdeissa 2, 5, 12 ja 13. Nuottikirja 1799:ssä toinen kertausväli on erikoisesti 9 tahdin mittainen, muuten se on rytmisesti lähempänä Öhrbomin versiota kuin nuottikirja 1766.

6.8 No. 7 Fuga

No. 7. Fuga.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

The image shows a musical score for a fugue. It consists of two systems of music. The first system has four measures, and the second system starts at measure 5 and also has four measures. The music is written for piano with a treble and bass clef. The key signature has one sharp (F#). The first system shows a melodic line in the treble clef and a supporting bass line in the bass clef. The second system continues the melodic and bass lines, with a measure number '5' above the first measure of the second system.

KUVA 20. No. 7. Fuga. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Kappaleesta ei ole löytynyt muita lähteitä. Sävellaji on a-molli (kuva 20). Kappaletta ei pysty soittamaan viiden sormen asemilla, vaan käsien asemia ja sormituksia tulee vaihtaa jatkuvasti.

6.9 No. 8 Anti melancholie

No. 8. Anti Melancholie.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

The musical score is presented in four systems, each with a treble and bass clef. The first system begins with a 2/2 time signature. The second system is marked with a measure number '5'. The third system is marked with a measure number '9'. The fourth system is marked with a measure number '13'. The notation includes various rhythmic values such as sixteenth and thirty-second notes, as well as rests. There are also some triplets and slurs indicated in the notation.

KUVA 21. No. 8. Anti Melancholie. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

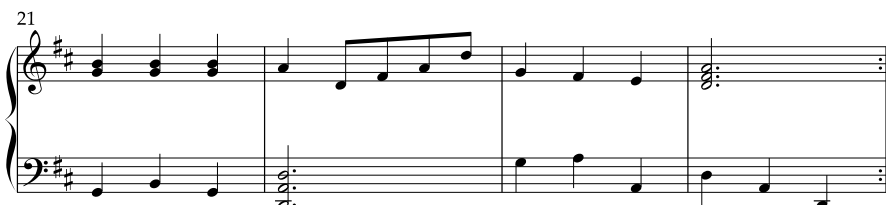
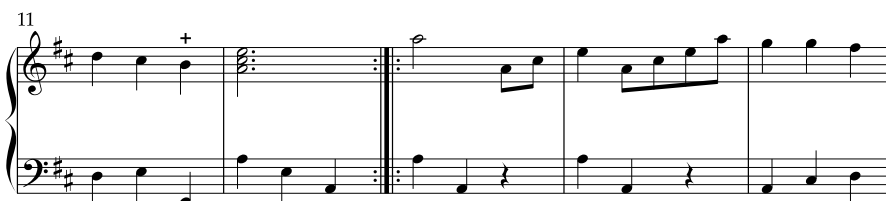
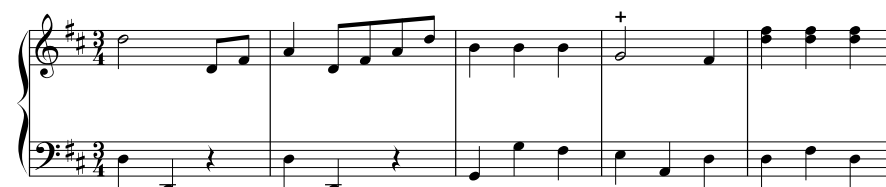
Kappaleesta ei ole löytynyt muita tunnettuja lähteitä. Anti Melancholie on nuottikirjan pisin ja rytmisesti vaihtelevin kappale. Sävellaji on a-molli (kuva 21). Teknisesti edellinen kappale Fuga on lähellä Anti Melancholiessa tarvittavaa

soittotekniikkaa, varsinkin verrattaessa vasemman käden liikkeitä (kuvat 20 ja 21).

6.10 No. 9 Menuette

No. 9. Menuette.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 22. No. 9. Menuette. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Sävellaji on D-duuri (kuva 22). Nallinmaa löytää tämän kappaleen useasta muusta lähteestä, peräti neljästä eri nuottikirjasta (kuvat 23–26).

Minuetto

Nyberg 1, s. 22

KUVA 23. Nyberg 1: Minuetto, s.22. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Minuetto

Nyberg 4 s. 8

KUVA 24. Nyberg 4: Minuetto, s. 8. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Menuette

Schala Claverino s. 3

The musical score is written for Schala Claverino in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of four systems of music, each with a treble and bass staff. The first system (measures 1-7) features a melody in the treble staff and a bass line in the bass staff. The second system (measures 8-14) includes a repeat sign at the end of measure 14. The third system (measures 15-19) continues the melody and bass line. The fourth system (measures 20-24) concludes the piece with a final double bar line. The piece is characterized by simple, rhythmic patterns and chordal accompaniment.

KUVA 25. Schala Claverino: Menuette, s.3. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Menuetto

Stålhammar 1778, s. 23

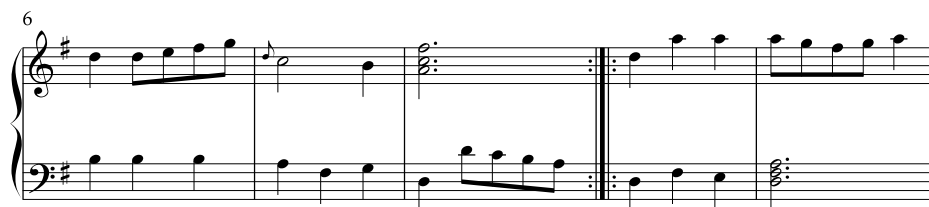
KUVA 26. Stålhammar (1778): Menuetto, s. 23. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Kaikkien versioiden sävellaji on D-duuri. Nybergin nuottikirjojen molemmissa versioissa toinen kertausväli on erikoisesti 11 tahdin mittainen (kuvat 23 ja 24). Stålhammarin versiossa tahdit 9–11 ja 21–23 ovat erilaisia kuin muissa lähteissä (kuva 26). Öhrbomin nuottikirjan ja Schala Claverinon versiot ovat lähes identtisiä myös vasemman käden osalta (kuvat 22 ja 25).

6.11 No. 11 Menuette

No. 11. Menuette.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 27. No. 11. Menuette. Anna Catharina Öhrbomin Nuottikirja.
(Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Menuett

Forshellin nuottikirja v. 1751

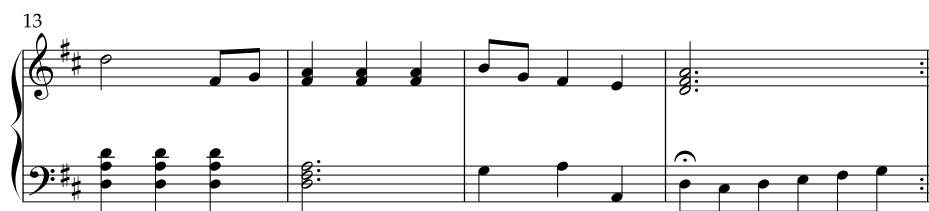
Kuva 28. Johan Forshellin nuottikirja 1751. Menuett. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Molemmissa versioissa kappaleen sävellaji on G-duuri, vaikka Forshellin käsikirjoituksessa on etumerkintänä kaksi ylennystä (kuvat 27 ja 28). Se on todennäköisesti kirjoitusvirhe. Öhrbomin melodiassa on enemmän säveliä, esimerkiksi tahdeissa 5 ja 6 on nouseva asteikkokulku, Forshellissa vastaavissa tahdeissa vain puolinuotti ja kaksi kahdeksasosaa. Myös toisessa kertausvälissä, tahdeissa 9–21, Öhrbomissa on enemmän säveliä (kuva 27).

6.12 No. 12 Menuette

No. 12. Menuette.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 29. No. 12. Menuette. Anna Catharina Öhrbomin Nuottikirja.
(Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022)

Menuette

Schala Claverino s. 4

KUVA 30. Schala Claverino: Menuette s. 4. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Nuottikirja 1766 s. 5

KUVA 31. Nuottikirja 1766 s. 5. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

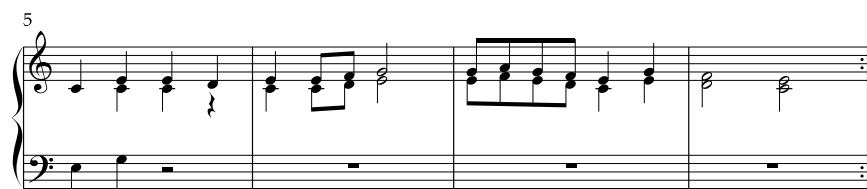
Kaikkien versioiden sävellaji on D-duuri, vaikka Nuottikirja 1766 alkaakin eri sävelestä. Nuottikirja 1766:ssa on vain kahdeksan ensimmäistä tahtia. Öhrbomin (kuva 29) ja Schala Claverinon (kuva 30) versiot ovat hyvin samankaltaisia.

Öhrbomissa vasen käsi säestää soinnuilla, Schala Claverinossa on vain yksiäänistä säestystä. Tahdit 7 ja 15 ovat yksinkertaisempia Schala Claverinossa (kuva 30).

6.13 No. 15 Marsus

No. 15. Marsus.

Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 32. No. 15. Marsus. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Öhrbomin kappaleen sävellaji on C-duuri (kuva 32). Teknisesti käden paikka pysyy paikallaan enemmän kuin nuottikirjan kappaleissa 7–14. Melodian alla kulkee toinen ääni terssiä alempana.

25. Marche

KUVA 33. Thidstedt (1766): 25. Marche, s. 23. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas 2022).

Thidstedtin versio on yksiääninen ja se kulkee D-duurissa (kuva 33). Sävelkulut ja rytmi ovat identtisiä Öhrbomin kanssa, paitsi tahtien 13 ja 14 vasemman käden oktaavikulku on Thidstedin versiossa yksiääninen.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa esitellään tutkimuksessa saadut tulokset ja johtopäätökset. Öhrbomin nuottikirja vastaa lähes kaikilta osin Yael Selan (2010) artikkelissaan esittämää säätyläisnaisten omistamien nuottikirjojen kuvausta. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja on tyypillinen esimerkki 1700-luvun säätyläisnaisen omistamasta nuottikirjasta.

Nuottikirja on pieni, suorakaiteen muotoinen kirja ja Anna Catharinan oma nimi on kirjoitettu kirjan ensimmäiselle sivulle. Kosketinsoitinkappaleet on kirjoitettu siistillä käsialalla ja huolellisesti. Nuottikirjan alussa on aukeama, jossa esitellään nuottien nimet, taukojen pituudet ja nuottien aika-arvot. Nuottikirjan kosketinsoitinkappaleet on kirjoitettu soittoteknisesti helpommasta vaikeampaan. Tämä viittaa nuottikirjan pedagogiseen tarkoitukseen. Alussa melodiat pysyvät oikeassa kädessä viiden sormen alueella ja vasemman käden soitettavana on helppoja sointuja, jotka toistuvat. Vähitellen kappaleiden melodioihin tulee enemmän vaihtelua ja vasemmassakin kädessä on liikettä ja pieniä melodiakulkuja. Nuottikirja on mitä todennäköisimmin ollut opetusmateriaalia joko Anna Catharinalle itselleen tai hän on kirjoittanut sen soitto-oppaaksi muille.

Tutkimukseen valittuja dokumentteja vertailemalla havaittiin, että Öhrbomin nuottikirjan seitsemän eri kappaleen melodia oli tunnistettavissa toisista lähteistä. Menuette no 9:n melodia löytyi jopa neljästä eri lähteestä.

Useimmat muista lähteistä löytyvät versiot ovat yksiäänisiä melodioita, eivät kosketinsoitinmateriaalia. Täysin identtistä kopiota kappaleiden vasemman käden osuuksista ei ole löytynyt. Tämä viittaa siihen, että melodiat ovat olleet aikanaan tunnettuja ja Öhrbom on itse kirjoittanut melodiaan sopivan harmonian ja säestyksen vasemmalle kädelle. Kappaleet ovat siten Öhrbomin itse tekemiä sovituksia. Tyyli on melodiakeskeistä ja homofonista, aikansa galantin tyylin mukaisesti. Sävellaji- tai tempomuutoksia ei esiinny saman kappaleen aikana. Öhrbomin nuottikirjassa kappaleiden sävellajit ovat C-, G-, ja D-duuri sekä a- ja d-molli.

Öhrbomin nuottikirjan ja muiden käsikirjoitusten sävellajit eivät aina ole samoja. Useimpien Öhrbomin kappaleiden sävellaji on C-duuri ja muiden käsikirjoitusten yleisin sävellaji on D-duuri. Tämä tilanne on esimerkiksi Öhrbomin kappaleissa No. 3. Petzin (kuvat 8–10), No. 6, Petzin (kuvat 17–19) ja No. 15 Marsus (Kuvat 33 ja 34). Todennäköisesti sävellajien erot johtuvat siitä, että Öhrbomin nuottikirja on kirjoitettu kosketinsoittimelle ja muut lähteet viululle. C-duurissa kosketinsoittimissa käytetään pelkästään valkoisia koskettimia. Sitä pidetään yleisesti helpoimpana sävellajina kosketinsoittimille. D-duuriasteikko sopii erityisen hyvin viulumusiikkiin viulun virityksen ansiosta (kielten viritykset G D A E). G- ja A-kielet ovat suhteessa D-kieleen puhdas kvartti ja kvintti. Se antaa viululle helposti soivan resonanssin. (Ilscherzo, 2013).

Johan Forsshellin 1751 ja Thidstedtin 1756 nuottikirjat ovat ainoita, joiden vuosiluku on aikaisempi kuin Öhrbomin 1759. Nallinmaa arvelee kuitenkin, että Forshell olisi saanut nuottikirjan itselleen vasta vuonna 1763 tullessaan Pohjanmaan rykmentin henkikomppaniaan (Nallinmaa 1982, 22). Väärän vuosiluvun kirjoittaminen nuottikirjaan ei kuulosta loogiselta. Ilmeisesti siis nuottikirja on ollut olemassa jo 1751, mutta Forshell on kirjoittanut oman nimensä siihen saatuaan kirjan. Thidstedtin nuottikirja on ainakin kirjoitettu ennen Öhrbomin kirjaa. Myös nämä huomiot viittaavat siihen, että Öhrbom ei ole itse säveltänyt kappaleita.

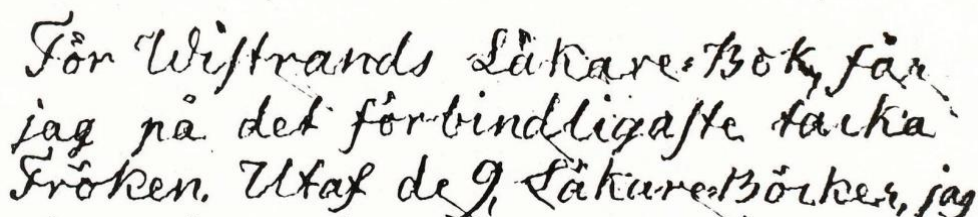
Kappale No. 7. Fuga (kuva 20) ei noudata barokin ajan fuugan määritelmiä eikä siitä löydy edes kaanonia (DeVoto 2023). Jos ajattelee vapaammin ja laajemmin latinankielistä sanaa Fuga (pako), niin oikean käden melodia tavallaan pakenee kahdeksasosatauoillaan vasemman käden neljäsosanuotteja.

Öhrbomin nuottikirjan No. 9. Menuette ja Schala Claverinon Menuette s. 3 ovat molemmat kosketinsoittimelle kirjoitettuja ja erittäin lähellä toisiaan. Ne ovat selvästi kopioita samasta kosketinsoitinteoksesta, vaikka pieniä eroavaisuuksia vasemmassa käden nuoteissa onkin (kuvat 22 ja 25).

Monet melodiat löytyvät toisistakin lähteistä, teokset eivät täten ole Anna Catharinan omia sävellyksiä. Voitaneen olettaa, että Anna Catharina on itse kirjoittanut melodioihin sopivat harmoniat ja vasemman käden liikkeet.

Öhrbomin nuottikirjassa on kahta eri käsialaa, mutta ne ovat eri aikakaudelta. Ne eivät ole opettajan merkintöjä. Carl Heleniuksen nimi nuottikirjan takakannessa todistaa heti aluksi sen, että Carl Helenius on aikanaan omistanut kirjan. Varsinainen läpimurto tutkimuksessa Carl Heleniuksen osuudesta kirjan merkintöihin saavutettiin, kun hänen kirjoittama kirjeensä Elisabet Fredrika De La Myhlelle löydettiin mukaan tutkimukseen (liitteet 4 ja 5).

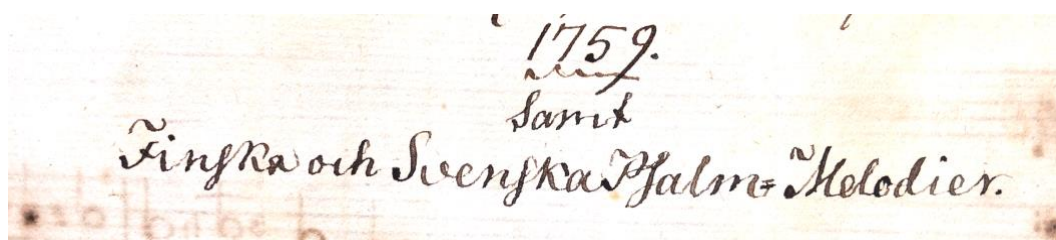
Kun verrataan kuvien 34 ja 35 käsialoja, huomataan että F-kirjaimen yläviiva on irti kirjaimen pystyviivasta. Samoin kirjan K toistuu molemmissa esimerkeissä samanlaisena. Tekstin kaltevuus viittaa myös samaan kirjoittajaan (kuvat 33 ja 34).

För Wistrands Läkare-Bok, får jag på det förbindligaste tacka Fröken. Ulaf de G. Läkare-Böcker, jag

KUVA 34. Ote Carl Heleniuksen kirjeestä Fredrika De la Myhlelle.

Kansallisarkisto. (Kuva Ville Hautakangas),

1759.
Sångar
Sångar och Svenska Psalm-Melodier.

KUVA 35. Öhrbomin nuottikirjan toista käsialaa. Sibeliusmuseum. (Kuva Ville Hautakangas).

Vaikka virallista grafologista tutkimusta ei voida tässä yhteydessä suorittaa, voitaneen näiden tulosten valossa sanoa, että Öhrbomin nuottikirjan toinen käsiala on Carl Heleniuksen käsialaa. Nuottikirja on päätynyt hänen haltuunsa vaimonsa Renata Carolina Bangen kautta, joka oli Anna Catharinan lapsenlapsi. Täten ainoastaan nuottikirjan alussa olevat kosketinsoitinteokset ovat Anna Catharina Öhrbomin kirjoittamia.

Carl Heleniuksen käsialan tunnistaminen paljastaa uutta tietoa myös Öhrbomin nuottikirjan koraalikirjaosuudesta. Nuottikirja ei olekaan 1700-luvulla käsin kirjoitettu koraalikirja (Pajamo 1991, 118), vaan koraalikirjaosuus on kirjoitettu todennäköisesti vasta 1820-luvulla. Koraalikirjat piti tuohon aikaan kirjoittaa käsin, koska edellinen painettu koraalikirja oli ilmestynyt Suomessa vuonna 1702 eikä niitä enää ollut saatavilla. Seuraava painettu koraalikirja ilmestyi Suomessa vasta vuonna 1850. (Pajamo 1991, 117.)

Samalla nuottikirjan kappale Csakanille ja kyseisen keppihuilun otetaulukko saavat selityksensä. Carl Helenius on kirjoittanut kappaleen *Tyroler wals på csakan* kesken koraalikirjan kirjoittamisen, virsien 186 ja 187 väliin. Keppihuilun otetaulukko on puolestaan ollut selkeämpi kirjoittaa nuottikirjan alkusivuille, jonne ei ole piirretty nuottiviivastoja (liite 1). Unkarilainen Anton Heberle kehitti ensimmäiset Csakanit vasta 1800-luvun puolella ja tämäkin mysteeri asettuu oikeaan kohtaansa historian aikajanalla (Mizen). Turun Sibelius-museon soitinkokoelmiin kuuluu yksi Csakan (liite 6). On mahdollista, että se on lahjoitettu museolle samaan aikaan Öhrbomin nuottikirjan kanssa. Valitettavasti asian vahvistavia arkistointitietoja ei ole tallennettu.

Carl Heleniuksen kirjeestä varmistui myös seikka, jota Eero Nallinmaa epäroii vahvistaa omassa tutkimuksessaan (Nallinmaa 1982, 103). Carl Helenius mainitsee kirjeessään Fredrika De la Myhlen omistaman fortepianon ja pyytää lupaa kasvattityttärelleen päästä harjoittelemaan kyseisellä soittimella (Liitteet 4 ja 5). Tästä voidaan päätellä, että De la Myhlen nuottikirjan kannessa olevat nimikirjaimet F.D.L.M. tarkoittavat nimenomaan Fredrika De La Myhleä ja hän on nuottikirjojen alkuperäinen omistaja. Nallinmaa oli tutkimuksessaan oikeilla jäljillä ja päätti nimittää kirjan De la Myhlen nuottikirjaksi. Hän arvioi, että samat nimikirjaimet omaava Axel Fabian de la Motte olisi nuottikirjaan merkityn vuosiluvun (1812) aikaan ollut vasta neljävuotias ja siten epätodennäköisempi nuottikirjan omistaja. (Nallinmaa 1982, 103).

8 POHDINTA

Opinnäytteen tekeminen lisäsi valtavasti omaa tuntemustani kosketinsoitinten ja soitinmusiikin historiasta Suomessa. 1700-luvun suurvaltopoliittiset muutokset Suomen alueella vaikuttivat suoraan myös musiikkielämään, Venäjän miehitys 1710-luvulla hidasti Suomen hyvin alkanutta musiikkikulttuurista kehitystä. Turun palo vuonna 1827 oli kansallisen kulttuuriperinnön suurkatastrofi, joka hävitti yhdessä yössä miltei koko suomalaisen kirjoitetun historian ja dokumentit.

Näistä kulttuuriperinnön tuhoutumisista huolimatta olen yllättynyt, miten paljon 1700-luvulta on olemassa erilaisia dokumentteja myös Suomessa arkistoituna. Kaikki ei suinkaan vielä ole netissä skannattuna. Opinnäytetyön aikaiset resurssini eivät tällä kertaa riittäneet arkistojen penkomiseen Suomen ulkopuolella. Tukholman ja Uppsalan kirjastojen käsikirjoitusarkistoista saattaisi löytyä lisää johtolankoja kosketinsoitinkappaleiden historiasta pohjoismaissa. Sibelius-museossa on myös vanhaa aineistoa, jota ei ole ehditty vielä kunnolla järjestää ja arkistoida. Arkistojen tutkijoille riittää vielä työtä vanhojen dokumenttien tutkimisessa ja esiin tuomisessa.

Turun musiikkielämä oli 1750-luvulla vielä niin pienimuotoista, että en usko Anna Catharinalla olleen Naantalissa omaa kosketinsoitinopettajaa, joka olisi antanut nuottikirjan kappaleet hänelle kopioitavaksi. Anna Catharinan on täytynyt hankkia osaamisensa aiemmin, Ruotsin puolella asuessaan. Ehkä upseeri-isänsä Anders Örbomin kautta yhteys Ruotsissa vaikuttaviin muusikoihin ja soitonopettajiin on ollut luontevaa. Ja kuuluihan soitto 1700-luvun säätyläisnaisten kunniallisiin harrastuksiin. Anna Catharinan käyttämä soitin on mitä todennäköisimmin ollut klavikordi, fortepiano yleistyi Suomessa vasta 1790-luvulta alkaen (Järvi 2014, 59).

Tutkimuksen yhteydessä löysin kaksi kiinnostavaa 1700-luvun lopun kosketinsoitinkoulua, Tukholmalaisen Schala Claverinon ja Haminasta lähtöisin olevan Bruunin nuottikirjan, Schala till Klaverin (Nallinmaa 1982, 29, 36). Seuraavaksi suunnitelmistani on kirjoittaa ne puhtaaksi ja julkaista yhdessä Örbomin nuottikirjan kanssa kokoelmana työnimellä *Kosketinsoitinkoulut 1700-*

luvun Ruotsi-Suomessa. Olen saanut tähän työhön Svensk Litteratur Sällskapetilta apurahan Fredrik Pacius -rahastosta.

Rymättyläläisen De La Myhlen perheen vaiheet ovat myös erittäin kiinnostava jatkotutkimuksen aihe. Perheen kirjeenvaihtoa on säilynyt runsaasti ja Fredrika De La Myhlen omistamat nuottikirjat sisältävät myös mielenkiintoista nuottimateriaalia 1800-luvun alusta.

Lopuksi tuon esiin vielä kaksi Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjaan liittyvää seikkaa, jotka kertovat naisten omistamien nuottikirjojen kulttuurisesta samankaltaisuudesta 1700-luvun Euroopassa. Leopold Mozart kirjoitti samana vuonna 1759 tyttärelleen Nannerille oman nuottikirjan, *Notenbuch für Maria Anna (Nannerl) Mozart* (Petrucci Music Library). Öhrbomin ja Mozartin nuottikirjojen musiikkityylien samankaltaisuus on hämmästyttävää. Esimerkiksi Nannerlin kirjan toinen kappale, Menuett in F ja Öhrbomin Menuetti nro 11 (kuvat 36 ja 37) ovat eri sävellajeissa, mutta melodia on melkein identtinen ensimmäisen neljän tahdin ajan. Soittoteknisesti ja tyyllillisesti kappaleet ovat samantasoisia. Keski-Euroopan 1700-luvun musiikkityyli oli selvästi ehtinyt jo kulkea Suomeen Anna Catharina Öhrbomin elinaikana.

2. Menuett

Notenbuch für Maria Anna (Nannerl) Mozart 1759

Leopold Mozart

KUVA 36. Menuet. Ensimmäiset 8 tahtia. Notenbuch für Maria Anna (Nannerl) Mozart. 1759. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas).

No. 11. Menuette.

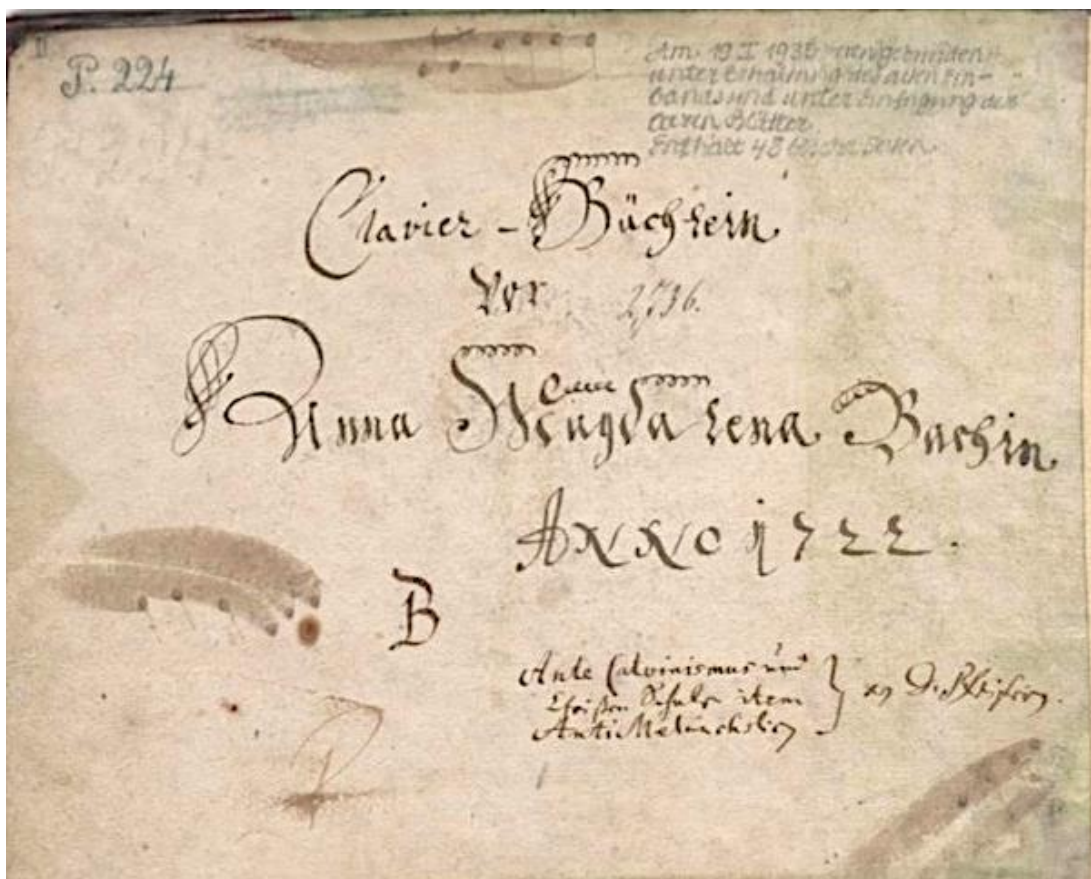
Anna Catharina Öhrbomin nuottikirjasta v. 1759

KUVA 37. No. 11. Menuette. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. (Puhtaaksikirjoitus Ville Hautakangas).

Toinen yllättävä yhteys liittyy kappaleeseen No. 8. Anti Melancholie (kuva 21). Kappale on Öhrbomin nuottikirjan musiikillinen helmi. Se on myös kirjan pisin kappale. Mielenkiintoiseksi kappaleen tekee se, että sana Anti-Melancholie on kirjoitettu myös Anna Magdalena Bachin nuottikirjaan (kuva 38).

Anna Magdalena Bachin nuottikirjan (1722) kanteen on kirjoitettu kuin muistiinpanona kolmen August Pfeifferin kirjan nimet: *Anti-Calvinismus*, *Christen Schule item* ja *AntiMelancholicus*. Lyypekin kirkon teologi August Pfeiffer julkaisi vuonna 1698 kirjan *AntiMelancholicus*. Hän oli yksi teologeista, jotka vaikuttivat voimakkaasti Johann Sebastian Bachin uskoon ja ajatteluun. (Yearsley 2005, 238).

KUVA 38. Anna Magdalena Bachin nuottikirja vuodelta 1722. (Petrucci Music Library).

David Yearsley kirjoittaa kirjassaan *Sex, Death, and Minuets: Anna Magdalena Bach and Her Musical Notebooks* (suomennos Ville Hautakangas):

Bachien kirjastossa esiintyvien kirjojen eettisten käytäntöjen joukossa kuolemantaidon hallitseminen oli keskeisellä sijalla. Tämä kuoleman pohdinta ja valmistautuminen oli tyypillistä luterilaiselle Saksalle ja juontaa juurensa reformaatiosta, joka alkoi suurelta osin kritiikkinä paavin antamia synninpäästöjä ja niihin liittyvää välitysmessuja kohtaan. Nämä roomalaiskatoliset käytännöt perustuivat ajatukseen siitä, että kuolleet sielut menivät suoraan kiirastuleen, ja kuolleiden kohtalo oli vielä ratkaisematta, joten elävät voivat vaikuttaa heidän puolestaan. Lutherin reformien ytimessä oli hänen uskonsa siihen, että sielun kohtalo ratkaistaan kuoleman hetkellä [...] Luterilaisille, kuten Bachin perheelle, sielun kohtalo oli elävän yksilön vastuulla, jota hoiti perhe ja kirkko: kuoleman hetkellä sielun kohtalo oli peruuttamattomasti määrätty. *Ars moriendi* eli kuolemantaidon hallinta muodostui välttämättömäksi tehtäväksi jokapäiväisessä elämässä, jota varjosti kuolevaisuus. (Yearsley 2005, 238–239.)

Oliko Anti Melancholie se hengellisyyteen viittaava kosketinsoitinkappale Anna Catharinan nuottikirjassa, jolla voitiin perustella säätyläisnaisen musiikkiharrastusta (Sela 2010)? Ja tiesikö Anna Catharina että anti-melankoliset ajatukset olivat suosiossa myös Bachin perheessä? Sattumaa tai ei, tällainenkin yhteys kertoo 1700-luvun säätyläisnaisten kulttuurisesta yhtenäisyydestä Euroopassa, joka ulottui jopa Suomeen asti.

Tutkimus todistaa, että Suomessa on ollut kosketinsoittimia soittavia, nuottia lukevia ja musiikin teorian perusteet hallitsevia naisia jo 1700-luvulla. Länsimaisen taidemusiikin kaanon ja musiikin historian tutkimus on perustunut pitkään suurten säveltäjien ja suurten miesten ajatukselle (Citron 1993, 219). Tällä hetkellä sukupuolentutkimuksesta ja sen ilmiöistä puhutaan jo huomattavasti kehittyneemmin kuin 1970-luvulla, jolloin länsimaisen taidemusiikin naistutkimus varsinaisesti alkoi (Leppänen, Moisala & Sivuola-Gunaratnam 2003, 225; Rossi 2022, 49). Tämän tutkimuksen myötä kuva Suomessa 1700-luvulla asuneista musiikkia harrastavista naisista on jälleen hieman tarkempi.

Opinnäytteen lisäksi julkaistava puhtaaksikirjoitettu Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja pelastaa vanhaa aineistoa arkistojen kätköistä. Avoin digitaalinen julkaisu tuo 1700-luvun suomalaista kosketinsoitinmusiikkia kaikkien saataville. Musiikkioppilaitokset ja piano-oppilaat saavat ensimmäistä kertaa käyttöönsä Suomessa kirjoitettua esiklassismin ajan kosketinsoitinohjelmistoa. Aineiston

helppo saatavuus voi innostaa myös tutkijoita jatkotutkimuksiin 1700-luvun kosketinsoitinmusiikin parissa.

Anna Catharina Öhrbom on suora esivanhempani seitsemän sukupolven takaa. On hurjaa saada selville, että esiäitini on soittanut kosketinsoittimia Suomessa jo miltei 300 vuotta sitten. Nuottikirjan säilyminen ja siirtyminen eteenpäin kertoo musiikin arvostuksesta. Se saattaa selittää myös omaa rakkauttani kosketinsoittimien soittamiseen.

*Soll ich unter allen Sachen,
Die vergnügt und lustig machen,
Sagen, was mir wohlgefällt
und mein Herz zufrieden stellt?
So ist mir
Mein Klavier
Ueber alles in der Welt.*

Pitäisikö minun kaikkien
iloisten ja hauskojen asiain joukosta
sanoa, mikä minua miellyttää
ja täyttää sydämeni tyytyväisyydellä?
Niin, minulle
Klaveerini
on kaiken maailman yläpuolella.

*Scherzen, lachen, tanzen, Spiele
Sind zwar Dinge, welche viel,
Meines Gleichen g'nug erfreun.
Aber ich laß alles sein,
Läßt man mir
Mein Klavier
Nur zum Zeitvertreib allein.*

Vitsailu, nauru, tanssi, pelit
Ovat asioita, jotka paljon,
meidänlaisiamme ilahduttavat.
Mutta annan kaiken olla,
jos minulle vaan suodaan
Klaveerini
ainoana ajanvietteenäni.

Sperontes (Johann Sigismund Scholze):
Singende Muse an der Pleiße 3: no. 46.
Leipzig: Lustige Gesellschaft, 1743
(Suomennos: Ville Hautakangas)

LÄHTEET

Adelsvapen genealogi wiki. Adelsvapen.com. Viitattu 7.11.2023.

https://www.adelsvapen.com/genealogi/Von_Rohr_nr_807

Arene. 2020. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. arene.fi. Viitattu

16.11.2023. [https://www.arene.fi/wp-](https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTE)

[content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTE_TÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382](https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTE_TÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382)

Alba records. Opus X ensemble. Baroque music from Finland. ABCD 373.

Alba.fi. Viitattu 14.11.2023. <https://alba.fi/tuote/barokkimusiikkia-suomesta/>

Andersson, G. 1993. Städerna som musikmiljöer. Teoksessa Jonsson, L. &

Ivarsdotter-Jonsson, A. (toim.) Musiken I Sverige. Frihetstid och gustaviansk tid

1720–1810. Bokförlaget T. Fischer & Co. och Kungliga Musikaliska akademien,

143–168.

Andersson, O. 1940. Musikaliska sällskapet i Åbo 1790–1808. SLS Helsingfors.

Anttila, P. 2014. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. metodix.fi. Luettu

17.10.2022. [https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-](https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4%20Dokumenttianalyysi)

[tiedon-hankinta/#9.2.4%20Dokumenttianalyysi](https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4%20Dokumenttianalyysi)

Bowen, G. A. 2009. Document Analysis as a Qualitative Research Method.

Qualitative Research Journal, vol. 9, no. 2.

Brenner, A. (toim.) 1964–65. Oulun kaupungin perunkirjoituksia 1653–1800.

Suomen sukututkimusseuran julkaisuja XXV. Tampere.

Citron, M. 1993. Gender and the Musical Canon. Cambridge University Press.

Corbin, J. & Strauss, A. 2008. Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Dahlström, F. 1993. Musiklivet i Finland. Teoksessa Jonsson, L. & Ivarsdotter-Jonsson, A. (toim.) Musiken I Sverige. Frihetstid och gustaviansk tid 1720-1810. Bokförlaget T. Fischer & Co. och Kungliga Musikaliska akademien, 421–428.

DeVoto, M. 2023. "fugue." Encyclopedia Britannica. britannica.com. Viitattu 17.11.2023. <https://www.britannica.com/art/fugue>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Forslin, A. 1965. Lithanderin musiikkiveljekset. Teoksessa Ringbom, M. (toim.) Turun soitannollinen seura 1790–1965. Turku 1965. Lounais-Suomen kirjapaino Oy.

Gillespie, J. 1965. Five Centuries of Keyboard Music. An Historical Survey of Music for Harpsicord and Piano. Dover Publications. New York.

Hannikainen, P.-L. 1997. Carl Petter Lenning Turun urkurina ja kirkkomuusikkojen kouluttajana. Teoksessa Tuppurainen, E. (toim.) Tabulatura 1997. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 14. Sibelius-Akatemia.

Hannikainen, P.-L. 2001. Klavikordit urkureiden käytössä Suomessa Ruotsin vallan ajalla. Teoksessa Pelto, P. (toim.) Klavikordikirja. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 24. Sibelius-Akatemia.

Helenius-Öberg, E. 1993. Instrumentbygge. Teoksessa Jonsson, L. & Ivarsdotter-Jonsson, A. (toim.) Musiken I Sverige. Frihetstid och gustaviansk tid 1720-1810. Bokförlaget T. Fischer & Co. och Kungliga Musikaliska akademien, 169-188.

Ilischerzo, 2013. Major Scales on the Violin. hubpages.com. Viitattu 17.11.2023.

<https://discover.hubpages.com/entertainment/Major-Scales-on-the-Violin>

Ilmakunnas, J. & Vainio-Korhonen, K. 2020. Aateli 1700-luvulla. Yksilö ja yhteisö. Teoksessa Haikari, J., Hakanen, M., Lahtinen, A. & Snellman A. (toim.) Aatelin historia Suomessa. Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Iso-livari, L. 2023. Naantalin talonhaltijaluetteloita. users.utu.fi. Viitattu

7.11.2023. <https://users.utu.fi/iso/talot/naantali.htm>

Iso-livari, L. 2023. Laitilan talonhaltijaluetteloita. users.utu.fi. Viitattu 7.11.2023.

<https://users.utu.fi/iso/talot/laitila.htm>

Jäntere, K. 1959. Naantalin historia. Kaupunki ja seurakunta luostariajan lopusta Suomen sotaan. Toinen osa. Turun sanomalehti ja kirjapaino osakeyhtiö.

Järvi, E. 2014. Kaikuja parin vuosisadan takaa. Teoksessa Rahkonen, M., Konttori-Gustaffon, A. & Kuikka, M. Kartanoista kaikkien soittimeksi. Pianonsoiton historiaa suomessa. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia 2016.

Juhila, K. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. fsd.tuni.fi. Viitattu 6.11.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Kansallisarkisto. De la Myhle-suvun arkisto.

X KIRJEENLÄHETTÄJÄLUETTELO. Kirje (1852–1852). Kansallisarkisto. astia.narc.fi Viitattu 28.3.2023.

https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=1492240997

Kansallisarkisto. Naantalin seurakunnan arkisto. I A KIRKON PÄÄKIRJAT HAKEMISTOINEEN. I Aa Pää- ja rippikirjat. I Aa:6 Rippikirjat (1753–1763). Tiedosto 241. Kansalliskirjaston asiointipalvelu. Astia.narc.fi. Viitattu 16.11.2023.

<https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5892134945&aineistoid=126141647>

[8](#)

Kansallisbiografia 2017. Helenius, Karl. Suomen papisto 1800–1920-
verkkojulkaisu. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2017.

kansallisbiografia.fi. Viitattu 30.3.2023.

<https://kansallisbiografia.fi/papisto/henkilo/501>

Kansalliskirjasto. Eero Nallinmaan tutkimusaineisto. COLL. 595. Luettelo nro
641. Kansalliskirjasto. doria.fi Viitattu 15.11.2023.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95841/641%20Nallinmaa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kansanaho, E. 2002. Siperia opetti. Hengellinen herätys Kaarle XII:n
sotajoukoissa. Perussanoma Oy.

Konstam, A. 1994. Poltava 1709 – Russia Comes of Age. Osprey Publishing.

Koponen, S. 2003. Piano valloittaa Helsingin. Harpunkielistä shimmykarkkiin.
Helsingin musiikkielämää viidellä vuosisadalla. Helsinki: Helsingin
kaupunginmuseo.

Korhonen, K. 2007. Inventing Finnish Music. Contemporary Composers from
Medieval to Modern. Finnish Music Information Centre.

Kotivuori, Y. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Karl Helenius.

Ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi. Viitattu 30.3.2023.

<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=11755>

Kurvinen, O. 1941. Vanha virsikirja. Vuoden 1701 suomalaisen virsikirjan synty
ja sisällys. Diss. Rauma.

Lagerspetz, C. 1995. Musikerprivilegier i Åbo på 1800-talet. Pro gradu-
avhandling I musikvetenskap 1995. Åbo Akademi 1995. doria.fi. Viitattu
19.10.2022.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/102001/MUSIKERPRIVILEGIER%20I%20ÄBO%20PÅ%201800-TALET.pdf?sequence2>

Lahtinen, R. 2014. Turun historia. Turkuseura.

Laitila kuolleet, 1783–1796. Sukuhistoria.fi. Viitattu 7.11.2023.
https://www.sukuhistoria.fi/sshy/kirjat/Kirkonkirjat/laitila/kuolleet_1783-1796_ap/12.htm.

Leppäkoski, E. 2011. Taimo s. 185–192. Teoksessa Appelgren, K. ym. Naantalin kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta Ailostenniementä Ladvoon. Varsinais-Suomen rakennuskulttuuri 15. Naantalin kaupunki.

Leppänen, T., Moisala, P. & Sivuoja-Gunaratnam, A. 2003. Musiikin naistutkimus. Teoksessa Eerola, T., Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.) Johdatus musiikintutkimukseen. Suomen musiikkitieteellinen seura. 2003

Lewenhaupt, A. 1920. Karl XII:s officerare. Biografiska antecningar av Adam Lewenhaupt. Stockholm. P.A. Norstedt & Söners förlag.

M5 Music. 2023. m5music.hk. Viitattu 15.11.2023.
<https://www.m5music.hk/en/dictionary/manuscript/>

Mizen, P. D. To what degree is the Romantic era csakan a recorder. academia.edu Viitattu 26.3.2023.
https://www.academia.edu/24027806/To_what_degree_is_the_Romantic_era_csakan_a_recorder

Moisala, P. & Valkeila, R. 1994. Musiikin toinen sukupuoli. Naissäveltäjiä keskiajalta nykyaikaan. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.

Mozart, L. 1759. Notenbuch für Maria Anna (Nannerl) Mozart. 1759. Viitattu 16.11.2023.

Naantalin rippikirja 1753–1763 (AP I Aa:6) Sivut 240 Taimo, Roor, Kloot, Rohr, Örbom, Wessman ; SSHY. sukuhistoria.fi. Viitattu 16.11.2023.
<http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=21872&pnum=246>

Naantali syntyneet-vihityt-kuolleet 1756–1809 (AP I C:3) Sivut 6–7 V 1764, 1765. SSHY. sukuhistoria.fi. Viitattu 7.11.2023.
<http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=19574&pnum=59>

Naantali syntyneet-vihityt-kuolleet 1756–1809 (AP I C:3) Sivut 114–115 S 1768. SSHY. sukuhistoria.fi. Viitattu 7.11.2023.
<http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=19574&pnum=59>

Nallinmaa, E. 1982. Barokkimenuetista masurkkaan. Sävelmätutkimuksia. Mäntän kirjapaino Oy.

Ojasalo, K., Moilanen T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Pajamo, R. 1991. Hymnologian peruskurssi. Sibelius-Akatemia.

Peitsalo, I. 1960. Helenius: Kangasalan suku. Genos 31 s. 65–81.
 web.archive.org. Viitattu 30.3.2023.
https://web.archive.org/web/20070927195222/http://www.genealogia.fi/genos/31/31_65.htm

Petrucci Music Library. Clavier-Büchlein vor Anna Magdalena Bachin ANNO 1722. Imlsp.org. Viitattu 17.11.2023.
https://vmirror.imslp.org/files/imglnks/usimg/d/d6/IMSLP475004-PMLP06107-Partitur_D-B_Mus._ms._Bach_P_224.pdf

Petrucci Music Library. Mattheson, J. 1739. Der Vollkommene Kapellmeister. Sivut 140. Hamburg. Imlsp.org. Viitattu 15.11.2023.
https://vmirror.imslp.org/files/imglnks/usimg/7/7b/IMSLP67752-PMLP136831-Mattheson,_Der_vollkommene_Capellmeister.pdf

Petrucci Music Library. Notenbuch für Maria Anna (Nannerl) Mozart. 1759.
imslp.org Viitattu 18.11.2023.

<https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/c/cb/IMSLP811203-PMLP77431-Notenbuch-manuscript.pdf>

Petrucci Music Library. Sperontes. 1743. Singende Muse an der Pleiße.
Leipzig: Lustige Gesellschaft, 1743. Imlsp.org. Viitattu 16.11.2023.

<https://vmirror.imslp.org/files/imglnks/usimg/0/0e/IMSLP43685-PMLP94033-sperontes-3.pdf>

Raisio rippikirja 1751-1765 (AP I Aa:2) Sivu 28 Artukais, Lector Ross, Röhr,
Jungfruar, Örbohm, Haaks, Torpare ; sukuhistoria.fi Viitattu 16.11.2023.

<http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=21325&pnum=146>

Rastall, R. 1983. The Notation of Western Music. An Introduction. J.M.Dent &
Sons Ltd.

Ringbom, M. 1965. Seuran toiminta 1790–1846. Teoksessa Ringbom, M.
(toim.) Turun soitannollinen seura 1790–1965. Turku 1965. Lounais-Suomen
kirjapaino Oy.

Rossi, L.-M. 2022. Sukupuolentutkimuksen voima. Julkaisussa
Sukupuolentutkimus-genusforskning. Vol 35 nro 1. 49–50. journal.fi. Viitattu
18.10.2022. <https://journal.fi/sukupuolentutkimus/issue/view/8284>

Rödöns kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, SE/ÖLA/11090/C/2 (1716–1751),
bildid: C0036140_00128, sida 223. riksarkivet.se. Viitattu 7.11.2023

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/C0036140_00128

Suomen sukututkimusseura. Hiski.genealogia.fi. Viitattu 7.11.2023.

<https://hiski.genealogia.fi/hiski?fi+t9955332>

Tarkiainen, K. 2012. Porthan, Henrik Gabriel (1739–1804). Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– urn.fi. Viitattu 19.10.2022. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-002599>

TENK. 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023 Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2023. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. tenk.fi. Viitattu 16.11.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Tuppurainen, E. 2023. Urut Suomen vanhan musiikin kentällä. Teoksessa Särkiö-Pitkänen, A. (toim.) Vanhan musiikin liike Suomessa. Sibelius-Akatemian julkaisuja 25. Helsinki.

Turun Sibelius-museo. Öhrbom, A. C. Not Book. Stycken. Menuetter. Polonesser. Petziner och Marcher på Claveir --- samt Finska och Svenska Psalm-Melodier.; samt Finska och Svenska Psalm-Melodier. Finna.fi. Viitattu 18.11.2023. <https://www.finna.fi/Record/sibelius.4E980C4232744E189557B8569CF3C2D1?sid=3360612442>

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi oy.

Sarjala, J. 2002. Miten tutkia musiikin historiaa? Johdatus näkökulmiin ja menetelmiin. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2002.

Sela, Y. 2010. Anna Magdalena Bach's Büchlein (1725) as a Domestic Music Miscellany. S. 87–97 Teoksessa Understanding Bach 5. Young Scholars' Forum. Bach Network UK 2010. bachnetwork.org. Viitattu 29.3.2023. <https://www.bachnetwork.org/ub5/sela.pdf>

Vaasan Yliopisto 2023. Vaasan yliopiston ohjeet tutkimusetiikkaan ja tutkimusdatanhallintaan. uva.libguides.com. Viitattu 12.11.2023. <https://uva.libguides.com/vastuullinen-opinnaytetyo/tutkimusetiikka>

Vapaavuori, P. 1997. Suomen historialliset klavikordit. Teoksessa Tuppurainen, E. (toim.) Tabulatura 1997. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 14. Sibelius-Akatemia.

Vapaavuori, P. 2023. Klavikordit ja fortepianot Suomessa. Teoksessa Särkiö-Pitkänen, A. (toim.) Vanhan musiikin liike Suomessa. Sibelius-Akatemian julkaisuja 25. Helsinki.

Virsikirja. Virsikirja.fi. Viitattu 30.3.2023. <https://virsikirja.fi/virsi-335-kaikkivoipa-jumalamme/>

Välimäki, S & Koivisto-Kaasik, N. 2023. Sävelten tyttäret. Säveltävät naiset Suomessa 1800-luvulta 1900-luvulle. Historiallinen arkisto 154. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2023.

Yearsley, D. 2019. Sex, Death and Minuets: Anna Magdalena Bach and Her Musical Notebooks. The University of Chicago Press.

LIITTEET

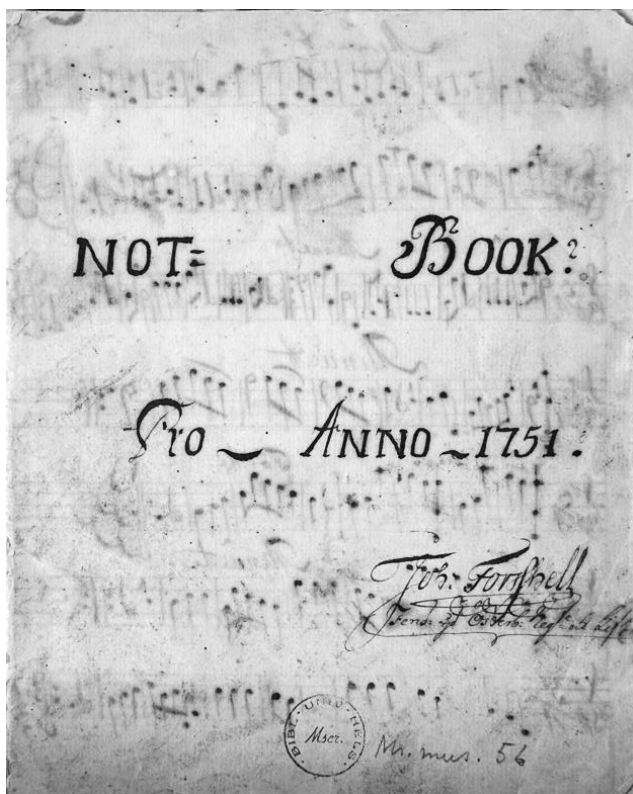

Liite 1. Skala på Csakan. Keppihuilun asteikko ja otetaulukko. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. Sibeliusmuseum. (Kuva Ville Hautakangas 2021).

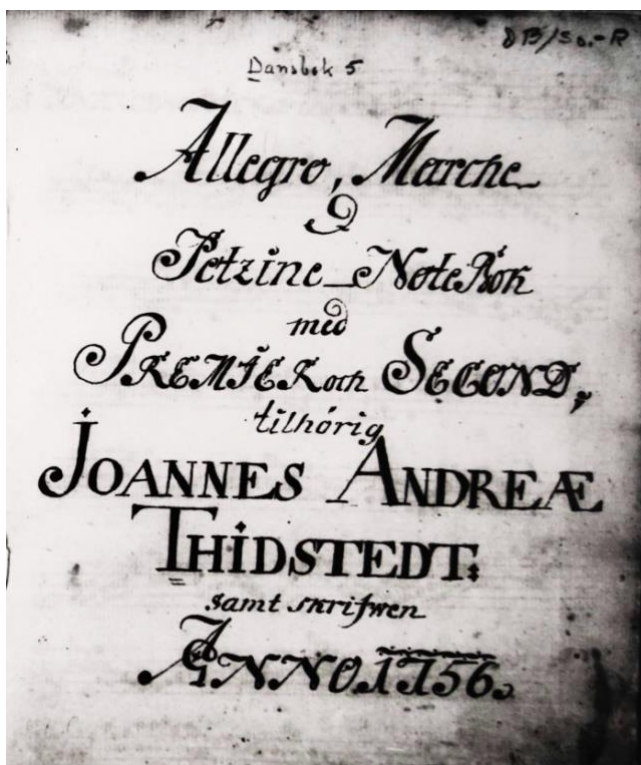

Liite 2. Skala på Violin. Viulun asteikko. Anna Catharina Öhrbomin nuottikirja. Sibeliusmuseum. (Kuva Ville Hautakangas 2021).

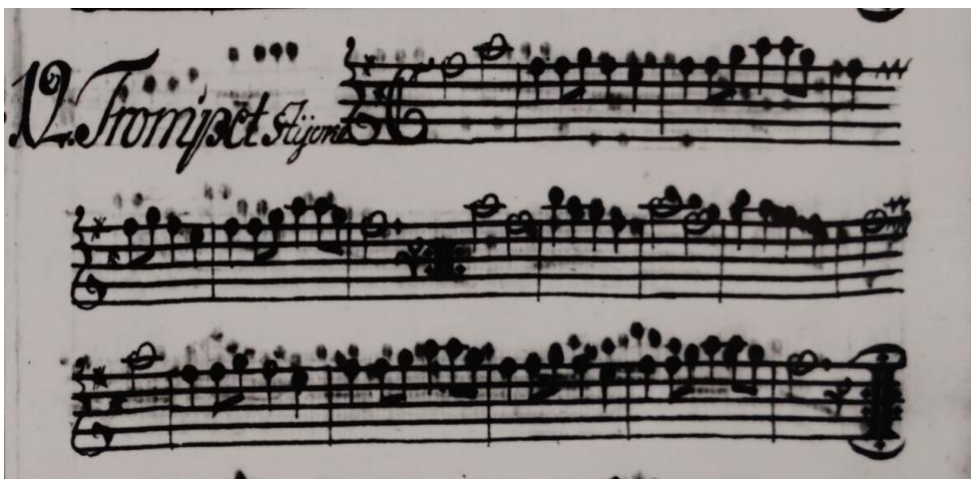
Liite 3. Tutkimukseen valitut nuottikirjat ja esimerkkejä nuoteista

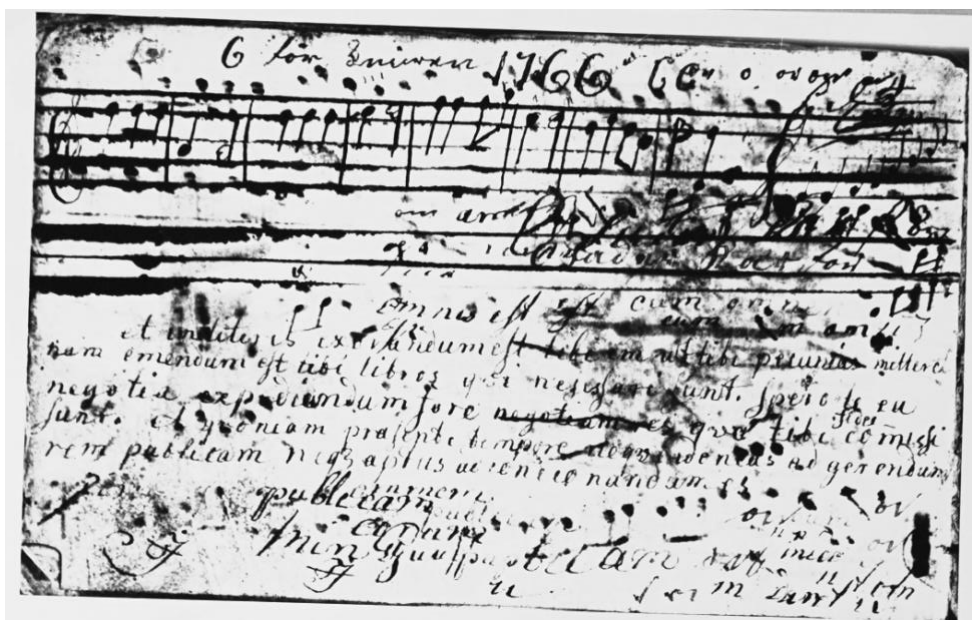
Johan Forshellin nuottikirja vuodelta 1751. Kansalliskirjasto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Thidstedt 1756. Kungliga Musikaliska Akademiens bibliotek. Kuva valokuvasta Eero Nallinmaan tutkimusaineistossa. Kansalliskirjasto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Thidstedt 1756: 12 Trompetstjick s 17. Kungliga Musikaliska Akademiens bibliotek. Kuva valokuvasta Eero Nallinmaan tutkimusaineistossa. Kansalliskirjasto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

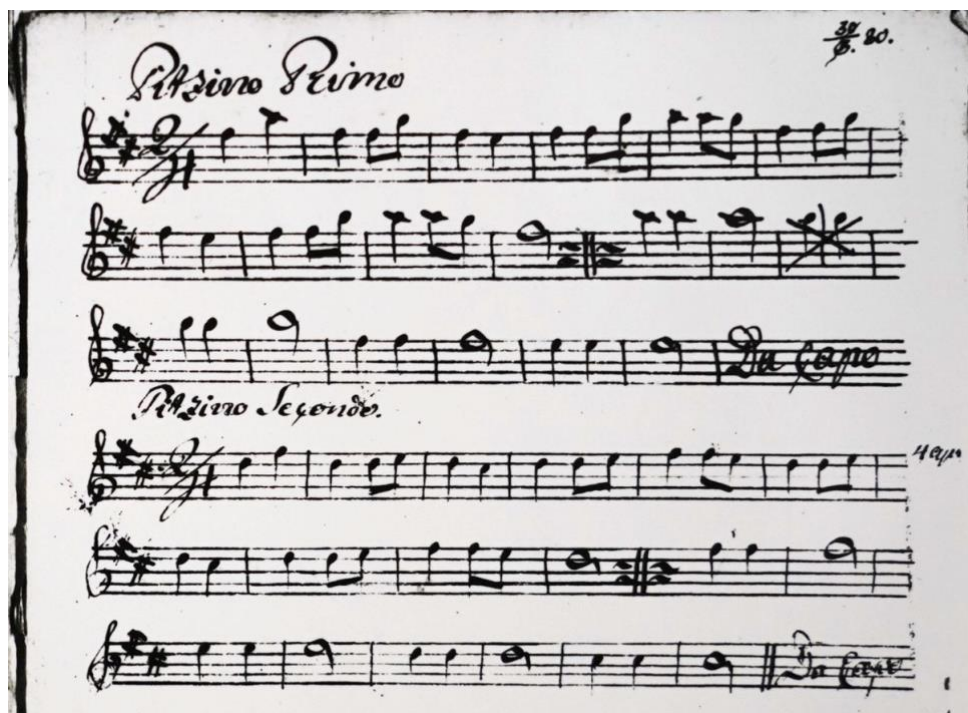
Nuottikirja 1766. Kansalliskirjasto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Nuottikirja 1766. Petzke no 1 s. 1. Kansalliskirjasto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Stålhammar 1778. Kuninkaallisen musiikkiakatemiaan kirjasto, Tukholma.
 Kuva valokuvasta Eero Nallinmaan tutkimusaineistossa. Kansalliskirjasto.
 (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Stålhammar 1778. Petzino primo ja secondo s. 15. Kuninkaallisen
 musiikkiakatemiaan kirjasto, Tukholma.
 Kuva valokuvasta Eero Nallinmaan tutkimusaineistossa. Kansalliskirjasto.
 (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Scala.

6. Canciatum. När en kords # blir sätat fören Not, då uphöges denna Not et halft kon. när en kords faller för C. d. f. g. oh a. så kallas denna Not cis. dis. fis. gis. oh aïs: exempel:
C. cis. dis. fis. gis. aïs: C. d. e. f. g. oh a. så kallas denna Not des. es. gesad, oh b.

Nuottikirja 1779. Sibelius-museon arkisto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Marsch

179.

Solo

Solo

Solo

Solo

Solo

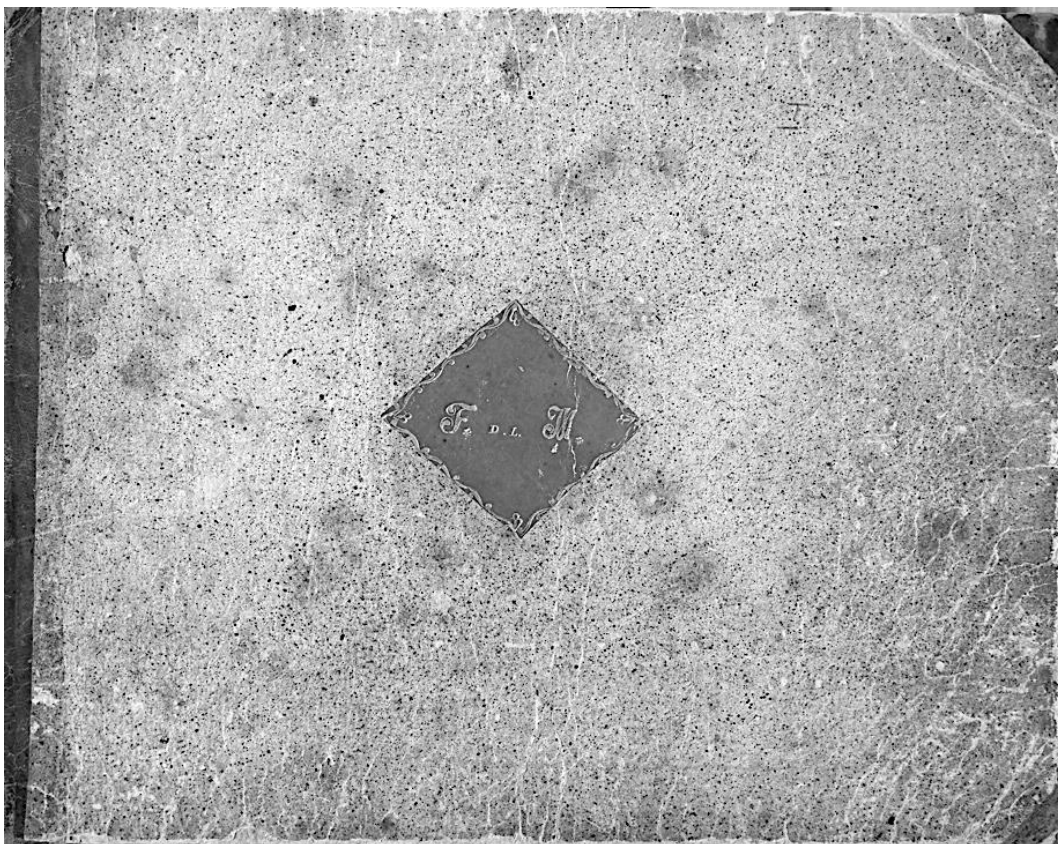
Solo

Nyländs Orkesterns msk 1795

Carl Peter Nybergin nuottikirja 1. Sibelius-museo.
(Kuva Ville Hautakangas 2022).

Schala Claverino. Kuninkaallisen musiikkiakatemia kirjasto, Tukholma. Kuva valokopiosta Eero Nallinmaan tutkimusaineistossa. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

De la Myhle 1. Kansalliskirjasto. (Kuva Ville Hautakangas 2022).

Liite 4. Carl Heleniuksen kirje Fredrika de la Myhllelle.

Kansallisarkisto. (Kuva: Ville Hautakangas 2022).

275

Wälborna. Fröken!

För Wistrand's Läkare-Bok, får jag på det förbindligaste tacka Fröken. Utaf de 9 Läkare-Böcker, jag förut äger, är Wistrand oftridigt af bästa sorten, för sin redighet och beständighet. Under min första vistelse till Sommar på Maanpää, får jag

i stora Byggnings Nordvästra Kammar-
 ren en af Skolbok, kallad, Ekblads
Liber Memorialis, som jag ödmju-
 kast skulle till läns anhålla. Den
 kunde i omslag, ~~med~~ ^{och} adress till
 mig, med Ingeriäa kyrkofolket
 sändas till Skurman, som skaffar den
 mig till handa.

Uppå min hustrus anmodan, får
 jag ödmjukast yttra hennes önskan
 och tillika anföra vår Fostersdotter
 Hilda Lindbergs ödmjuka anhållan
 att till några veckor få komma till
 Fröken, för att uppå Fortepiano få
 öfva sig i de nyare musikstycken.
 Fröken af godhet hithemtade, hvil-
 ket vore för henne lättare än på
 Orgeln, där frambring tillika kommer
 i fråga. Om Fröken godhetsfullt vil-
 far deras önskan och begäran; så an-

276

håller aldrig ödmjukhet om skriftligt för
 deran. Hilda vare nog färdig, att med
 Maanpää kyrkofolket någon söndag kom
 ma till Frökens; blott hon får tillstånd dertill.
 Förblifver flädse högaktningfullt.

Wälhorne Frökens

Wolpås d. 9, Maj
 1852.

aldred ödmjukaste
 Genare,
 Carl Melenius.

Liite 5. Carl Heleniuksen kirje suomeksi.

(Suomennos Ville Hautakangas 2022).

Arvoisa neiti

Kiitän sydämellisesti neitiä Wilfrandin Lääkärikirjasta. Omistan yhdeksän lääkärikirjaa, mutta Wilfrand on epäilemättä parasta laatua tarkkuutensa ja selkeytensä ansiosta. Ensimmäisellä vierailullani Maanpäässä kesällä huomasin vanhan koulukirjan, nimeltä Ekbladın Liber Memorialis, suuressa luoteisessa huoneessa. Haluaisin nöyrimmin pyytää sitä lainaan. Kirja voidaan lähettää minulle osoitteella Maanpää Kirkonkylä, josta Thurman voi toimittaa sen minulle.

Vaimoni pyynnöstä haluaisin nöyrimmin ilmaista hänen toiveensa, ja samalla esittää kasvattityttäremme Hilda Lindbergin nöyrän pyynnön tulla muutamaksi viikoksi neidin luo harjoittelemaan uudempia musiikkikappaleita fortepianolla, joita neiti ystävällisesti toi meille. Se olisi helpompaa kuin uruilla, jossa tulee kramppeja. Jos neiti hyväntahtoisesti suostuu heidän toiveisiinsa ja pyyntöihinsä, pyydän nöyrimmin kirjallisesti vastausta. Hilda olisi valmis tulemaan Maanpään kirkonkylän väen kanssa sunnuntaina neidin luo, kunhan saa luvan siihen. Jään syvästi kunnioittavasti iloiseksi.

Ystävällisin terveisin,

Arvoisalle Neidille

Viljainen, 9. toukokuuta 1852
Nöyrin palvelijasi Carl Helenius.

Liite 6. Csakan eli keppihuilu.

Csakan. Sibelius-museo. (Kuva: Ville Hautakangas 2022).

Csakanin suokappale. Sibelius-museo. (Kuva: Ville Hautakangas 2022).